

**BİR CIA AJANI
İFŞA EDİYOR**

ORTADOĞUDA

SAYI 219

BAKIŞ

Pax Americana

Beklenmekteydi ki, Washington, kendi açısından geçen hafta niç de parlak olmayan Orta Doğu durumunu kabullenecek ve Sovyetlerle birlikte, Arapları, nispeten tatmin eyleyecek yeni bir Orta Doğu düzeni kurmaya rıza gösterecektir. Hattâ iyimserler, ilk mansı - Sovyetler Birliğinin desteği ile Arapların kazanması üzerine «Bu, Amerika için iyi bir ders oldu. Kendisini istediği zorbalığı yapacak güçte vehmeden ABD, böylece meydana boş bulunmadığını anlayacak ve ayağını denk atacaktır» diye sevinmekteydiler. Amerika'yı Vietnam'da tırmanmaktan vazgeçirmek için, Sovyetler Birliği'nin bir baskı aracı olarak Orta Doğu'da ikinci bir cephe açtığını ileri sürmekteydiler. Diyorlardı ki, pabucun pahalı olduğunu gören ABD, Orta Doğu'da Sovyetlerle anlaşmak için Vietnam'da onlara tâviz verecektir. Onlara göre, Sovyetler Birliği, son bir iki aydır sertleşen tutumuyla kudretinden sarhoş ABD'yi ayılmaya zorlayarak barışa hizmet etmektedir. Sertlik, barış için zorunludur. Hattâ bazı devrimci teorisyenler, Sovyetler Birliğinin, «emperyalizmi birçok cepheye çarpmaya zorlayarak, kuvvetlerini dağıtmak ve yenmek» biçimindeki Che Guevara'nın tezini benimsemeye yöneldiğini söylemekteydiler.

Gerçekten ilk bakışta, AB D'nin Orta Doğudaki durumu güç görünmekteydi. Amerika'nın dostu Arap ülkeleri dahi Nâsır'ın yanında yer almışlardı. Arap tezlerini tam destekleyen Sovyetler Birliği, Boğazlardan geçirdiği savaş gemileriyle, Akdenizin Altın Filo'nun tekelinde bir Amerikan gölü olmadığını Washington'a hatırlatmıştı. Hukuk açısından da Nâsır'ın Akabe Körfezini kapatmasına ciddi bir itirazda bulunmak zordu. Mübalâğalı iddiaların aksine, Eliath limanının kullanılması, İsrail için hiç de hayatî değildi. İsrail, petrol dâhil, bütün ihtiyaçlarını Akdeniz limanlarından kolayca karşılayabilirdi. Asıl bir İsrail - Arap Savaşı, Orta Doğu petrol üretiminin durdurulmasına ve Süveyş'in kapanmasına yol açarak, yalnız İsrail'i değil, bütün Avrupa'yı petrol sıkıntısına düşürebilirdi. Amerikan petrol yatırımları, büyük zarar görebilirdi. Ayrıca, zorbalıkla sonuç alma hevesi, bir arada yaşa-

maya mahkûm gözüken Arap ve İsrail halkları arasındaki uçurumu telâfi edilmez biçimde genişletebilir ve yedisinden yetmişine kadar bütün Arapların kalbinde Amerika'ya karşı olan kin ve nefreti kökleştirebilirdi. Halkların kalplerine yerleşen kin ve nefret duyguları, uzun vâdede, nükleer silâhlar kadar güçlü bir maddî kuvvet hâline gelebilirdi. Nihayet Sovyetlerin de Orta Doğu'da varlığını hesaba katmak gerekti. Bir Sovyet - Amerikan nükleer çatışmasını önlemek için 1962 Küba Bühranında, Sovyetler gerilemişlerdi. Bu sefer de Amerika gerileyebilir ve İsrail'in uslu durmasını sağlayabilirdi.

Ne var ki, bütün tehlikelere rağmen, Üçüncü Dünyada «Var mı bana yan bakan!» fütursuzluğu ile hareket etmeyi gelenek haline getiren Johnson Amerikası, Orta Doğuda da kuvvet zoruyla sonuç almayı seçmiştir. Arapları kısa sürede ağır bir yenilgiye uğratacağını hesapladığı için, İsrail'e tereddütsüz yeşil ışık yakmıştır. Savaşın, dünya kamu oyunu oynanılmak amacıyla piyasaya sürülen bir sürü iddiaya rağmen, Mısır uçaklarını yerde iken tahribe yönelmiş sistemli İsrail hava hücumlarıyla başladığı kesindir. Yine aynı ölçüde kesindir ki, Araplara ağır bir ders vermek için sabırsızlanan ve Anglosaksonları zorlayan İsrail, Anglosaksonların tasvibini elde etmeden asla bir saldırıya girişmezdi. Aksi, İsrail

açısından bir intihar olurdu. Nitekim Anglosaksonların Güvenlik Konseyindeki tutumları, İsrail ile nasıl bir suç ortaklığı içinde bulduklarını açıkça göstermiştir. Anglosaksonlar, savaşın başladığı andaki durumun iade edilmesini şart koşan bir ateş kes kararını kabullenmeyi reddetmişlerdir. Suç ortaklarının başarısından emin bir soğukkanlılıkla, İsrail'in Arap kuvvetlerini ezmesini beklemişler ve nihayet İsrail'in işgal ettiği arazide kalmasını sağlayan bir ateş kes — yangının genişlemesine aldırmadan — inatla savunmuşlardır. Sovyetler Birliğinin, Arapların protestoları arasında, Anglosakson görüşüne katılmasıyla ancak, Güvenlik Konseyi ateş kes kararı alabilmiştir. Sovyetler Birliğinin bu yumuşak ve tâvizkâr tutumu sayesinde, Orta Doğuda barış şimdilik kurtarılmış sayılabilir. Yalnız çok korkulur ki, bu barış, Amerika'nın empoze ettiği ve ilerici rejimlere hayat hakkı tanımayan bir barış olacaktır. Dünya jandarması ABD, Üçüncü Dünyada ancak kapitalizmi seçmiş, kendine bağlı rejimlere müsaade etmeye kararlı gözükmektedir. Vietnam'da bunun için savaşmaktadır. Kongo'da, Dominik'te, Endonezya'da ve en nihayet en son Yunanistan'da sahneye konan darbeler, emperyalist kontrolden kaçma istidadı gösteren ülkeleri, Ameri-

kan egemenliğine yeniden sokma amacını gütmektedir. Johnson yönetimi, orta sol rejimlere bile tahammülsüzlüğünü, darbelerle ispatlamıştır. En son Orta Doğuda, İsrail vurucu kuvvetini kullanarak girişilen darbenin amacı, Suriye ve Mısır gibi ilerici rejimleri, Johnson Doktrini uyarınca dize getirmektir. ABD, milli egemenlikleri hiçe sayarak, «Üçüncü Dünya yada kanun benim» demektedir. Kimseyi kendisine dur diyemeyeceği ve milletlere zorbalıkla boyun eğdireceği inancındadır. Bu tehlikeli tutum, şimdiye kadar nükleer bir savaşa yol açmadıysa, bunun günahı da sevabı da, çok sabırlı ve aşırı barışçı bir politika izleyen Moskova'ya aittir. Sovyetler Birliği, belki de zorbalık politikasının uzun vâdede kendi mezarını kendinin kazacağı inancıyla, rizikolu davranışlardan kaçınmaktadır. Bu ihtiyatlı tutum sayesinde ki, Orta Doğuda, Anglosaksonlar ve İsrail, görünüşe göre şimdilik başarı sağlamışlardır. Ama aynı zamanda halkların gönlünde emperyalizmle mücadele azmini bilemişlerdir. Süper bir devletin amansız zorbalık politikası, mazlum milletlerin bağımsızlık mücadelelerini şüphesiz çok güçleştirmektedir. Ama yirminci yüzyılın ikinci yarısında, zorbalıkla milletleri köleleştirmek artık mümkün değildir. Yeni Vietnamlar bunu ispatlayacaktır.

Doğan Avcıoğlu

İsrail'in başarısı, AP iktidarının rahat nefes almasını sağladı!

Türkiyede İsrail'in söz cüsü gibi çalışan kudretli bir ilân şirketi, haftanın ortasında önemli gazetelere dostça hatırlattı ki, «İsrail - Arap çatışmasında biz tarafsızız». Gazetelerin can damarı olan özel reklamların büyük kısmını elinde tutan Musevilerin kontrolündeki bu ilâncılık tekelinin mesajını anlamakta gazeteler güçlük çekmediler: Nâsır'ı tutmaktan ve İsrail aleyhine yayınlar yapmaktan dikkatle kaçınmak gerekti. Bununla beraber, reklâm tekelinin fazla endişe etmesine yer yoktu. Zira gelen haberler, ezici İsrail zaferini doğrulamaktaydı. Gazeteler bunları vermekte elbette kusur etmiyeceklerdi. Sovyetler Birliği dahi, Güvenlik Konseyindeki tutumuyla, savaşın hayatî sayılan ilk günlerinde ağır bir darbe yiyen Araplar için kendini ateşe atmayıcağını açıkça belli etmişti. Böylece diplomatik plân da ilk manşâ yitiren Anglosaksonlar ve İsrail, askerî üstünlükleri sayesinde, çok kısa bir süre içinde duruma hâkim olmuşlardır.

İsrail'in ilk günlerdeki ezici başarısı, Sovyetler Birliğinin de müdahaleden kaçınacağını belli etmesi üzerine, kalbinin Araplardan yana olduğunu ilân etmiş olmasına rağmen, AP iktidarına rahat bir nefes aldırılmıştır. Eğer savaş tam aksi yönde cereyan etse ve İsrail haritadan silinmek tehlikesiyle karşı karşıya kalsa, Anglosaksonlar kesinlikle açık müdahalede bulunacaklar ve ABD, Türkiyedeki üslerinden mutlaka yararlanacaktı. Direkt Amerikan müdahalesi üzerine, Sovyetler Birliği de olaylara seyirci kalamıyacak ve Türkiye çok güç ve tehlikeli bir durumla karşı karşıya kalacaktı.

İsrail'in direkt Anglosakson müdahalesi olmaksızın ezici bir üstünlük sağlama

si, durumunu Amerikanın tutumuna göre ayarlayacağını ilân eden Sovyetler Birliğinin direkt müdahaleden kaçınmasına ve Güvenlik Konseyinin ateş kes kararını kabullenmesine imkân vermiştir. Böylece mahallî planda ne sonuçlar vereceği henüz kesinlikle söylenemeyen savaşın büyümesi ve Türkiyeye sıçraması ihtimali hayli zayıflamış gözükmektedir. Bunun içindir ki, AP iktidarı, çok endişeli geçen birkaç günden sonra, rahatlamışa benzemektedir. Kalbinin Araplarda olduğunu söyleyen bir Harîbeye'nin aslarının Pazartesi akşamı tam kadro Amerikan Büyükelçisine yemeğe gitmek durumunda kalması ve Türkiyedeki üslerle her halde çok ilgilenen NATO Başkomutan Yardımcısı Orgeneral Bray'in acele Ankara'ya gelmesi, işler başka türlü gitseydi, Demirel

BAŞKAN NASIR

iktidarını çok güç durumda bırakabilirdi...

Demirel iktidarının Orta Doğu buhranı karşısındaki tutumu, Menderes döneminde nazaran ve kendi dış politika anlayışı çerçevesinde hayli olumlu olmuştur. İkili anlaşmalar ve daha birçok türlü çeşitli ilişkiler

ORTA DOĞUDA SATRANÇI.

ile Amerikanın Türkiyenin güvenliğini tehlikeye itebileceği politikasına tâbi olma durumunda bulunduğunu bilen iktidar, bâd'îden asgari zararla çıkabilmek için elinde geleni yapmıştır. Tahrikçi davranışlardan kesinlikle kaçınmış ve Amerika'ya, Türkiyenin savaşın dışında kalma niyetinde olduğunu anlatmıştır. Menderes iktidarı günlerine nazaran, bu, büyük bir gelişmedir. Bu ihtiyatlı tutum sonucudur ki, Araplarla flörtü dahi fuzuli sayıp Araplar ile İsrail'i esit plana koyarak AP iktidarından ayrılan ana muhalefet partisi lideri İnönü, Demirel'in tutumunu tasvip ettiğini açıklamıştır. Öteki muhalefet partileri de, Amerikan üsleri konusunda çok dikkatli olma tavsiyesinin dışında, AP iktidarının ihtiyatlı tutumunu desteklemiştir.

Kritik günler, hiç değilse şimdilik, Türkiye açısından atlatılmış olmakla beraber, Orta Doğu uzun ve ıstıraplı günler yaşama ya namzet gözükmektedir. Anglosaksonların gözdesi Ürdün, Amerikanın tavsiyesiyle, Güvenlik Konseyinin ateş kes kararına uymuştur. İsrail, herhalde Anglosaksonların telkiniyle, Ürdün'ü pek fazla hırpalamaktan kaçınmıştır. Anglosaksonlar, ufak bir hasarlık yapan genç Kral Hüseyin'in tahtını korumaya niyetli görünmektedirler. Suriyedeki ilerici rejim ise, dış müdahale ile, yerini bir komradör yönetimine bırakacağı benzenmektedir. Nâsır, ateş kes kararına rağmen kısa vadede pek ümitli gözükmeyen bu savaşı sürdürmeye çalışmaktadır. Anglosaksonlar, herhalde Nâsır rejimine de son verme niyetindedirler. Yalnız Nâsır'a Amerikancı bir alternatif bulmak çok güçtür. Her halükârda, şimdilik pek parlak gözükken askerî zafer, Orta Doğuya huzur değil, çok daha büyük bir huzursuzluk getirecektir. Emperyalizmin siddetle işbaşında tutmaya çalışacağı gerici rejimlerle halkların gittikçe keskinleşecek olan çatışması, Orta Doğuya her an patlamaya hazır bir barut fıçısı yapacaktır.

Amerikan üsleri Başımıza dert Açabilir:

Meğer Başbakan Demirel, «Türkiye'de üs yoktur, tesis vardır» demekle haklıymış. Zira Araplara karşı Türkiye'deki askerî üslerin kullanılmıyacağını Mısır Dışişleri Bakanlığına bildirdiğimizi El Ahrâm gazetesinin yazması üzerine, Amerikan Dışişleri Bakanlığı -(Associated Press, 1 Haziran)-, şunları söylemiştir: «Türkiye'de Amerikan askerî üsleri yoktur.» Demek ki, üs yok, tesis vardır.

State Department, ayrıca, «ABD'nin Orta-Doğu buhranı ile ilgili olarak kolaylıklarından (facilities) yararlanmak için Türkiye'ye bir talepte bulunulmadığını» açıklamıştır. Bununla beraber ABD'nin Türkiye'deki askerî tesislerini kullanarak başımız, derde sokma ihtimali her zaman vardır. Nitekim, El Ahrâm, büyük bir Amerikan üssünü barındıran Libya'nın da Mısır'a teminat verdiğini yazdıktan sonra hemen şunları eklemiştir. «Libya Hükümetinin iyniyetlerinden elbette şüphemiz yok. Fakat Libya, Amerikan Wheelus-Field üssü üzerinde hiç bir kontrole sahip değildir ve üste olup bitenlerden habersizdir.» Bu sözler, Amerikan üsleri konusundaki katı gerçeğin ifadesidir. Üstelik Türk Hükümetinin, üsler konusunda Mısır'a bir teminat verdiği dahi şüphelidir. Çağlayangil, El Ahrâm'ın haberini doğrulamamıştır. Ve Çağlayangil bütün konuşmalarında «câri tatbikat-tan, «müsaademiz, rızamız» olmadan üslerin kullanılmıyacağından söz etmiş, ama «üslerin kullanılmasını mutlak önleyeceğiz» dememiştir.

Bu durumda sormak gerekir: Hukuken üsleri yani tesisleri kullanmada tam yetkisi olan ABD, 1958'de Lübnan çıkartması dolayısıyla yaptığı gibi bize haber vermeden İncirlik Üssüne şimdi de asker indirirse ne olacaktır? Hükümet için, 1958'de Fatin Rüşü Zorlu'nun denediği tarzda «İndirme bizim müsaademizle yapılmıştır» demekten başka çare var mıdır? Bir an düşününüz ki, Hükümet, «Efendim, müsaademiz olmadan bu işi yaptılar» desin. Bunu söyleyen bir hükümetin Amerika ile tehlikeli ve sonuçları kestirilemeyecek biçimde karşı karşıya geleceği açıktır. AP iktidarının böyle bir rizikoyu göze almasına zerrece imkân olmadığından, Amerikan oldu bittisi, «Efendim, bizim müsaademizle yapıldı bu iş» diye mutlaka hükümetçe benimsenecektir. Temenni edelim ki, Çağlayangil 1958 Ağustosunda Fatin Rüşü Zorlu'nun Mecliste söylemek zorunda kaldığı şu sözleri tekrarlamak durumuna düşmesin. Şöyle diyordu Bay Zorlu: «Amerikan müteceviz midir? Hayır, Amerika orada bilvasıta tecavüze uğramış bir memleketeye yardıma gidiyor. Türkiye de bu yardıma giden memleketeye yardım ediyor... Bizden üslerden - Zorlu, Türkiye'de Amerikan üsleri olduğunu kabul ediyordu—istifa etmeyi talep eden müttefiklerimiz, istifadelerini Lübnan'a giirmek için ve bunu NATO hareketi dışında istediler. Biz de kendilerine bu müsaadeyi verdik. Bunu milletten gizlemedik. (Sağdan gizlediniz sesleri). Siz millet değilsiniz. (Sağdan şiddetli gürültüler). Bütün millet millettir. Bir parça millet olmaz.»

Bir nokta daha var: O zaman İnönü, NATO taahhütleri dışında ABD'nin hangi anlaşmaya göre İncirlik Üssüne asker çıkardığını soruyor ve Millet Meclisinin bu anlaşmayı bilmesi gerektiğini söylüyordu. İnönü'nün sözleri aynen şöyledir: «Lübnan'a ihraç yapan Amerikan kumandanı, basın toplantısı yaptı dünyaya ilân etti: (Adana'ya gidis, NATO üssüne gidis değildir) dedi. Şu halde nedir? Şu halde ayrı bir anlaşma var Bunu Hükümetin mutlaka Büyük Millet Meclisine bildirmesi lazımdır.»

Aradan 9 yıl geçmiştir. Meclis, hâlâ bir şey bilmemektedir. Ve Amerikan tesislerinin başımıza belâ açıp açmaması, bizim irademize bağlı değildir. Savaşın genişlememesine ve bir an önce sona ermesine dua etmekten başka yapacak bir işimiz yoktur.

Şimdilik İsrail'in yıldırım başarısı, Amerikan mühalesine ihtiyaç bırakmıyarak ve Sovyetleri ihtiyatlı bir tutuma iterek, Türkiye'yi güç durumdan nisbeten kurtarmıştır. Ama Türkiye'nin savunması için değil de, bir büyük devletin emperyalist amaçları için kullanılan tesisler, ülkemize deritten başka bir şey getirecek değildir. İnönü'nün 1958'de Zorlu'ya söylediği şu sözler, kulağımıza küpe olmalıdır:

«Harici meselelerde kaza gelinceye kadar hiç bir şey gelmeyecek zannolunur ve geldiği zaman bir defa gelir.»

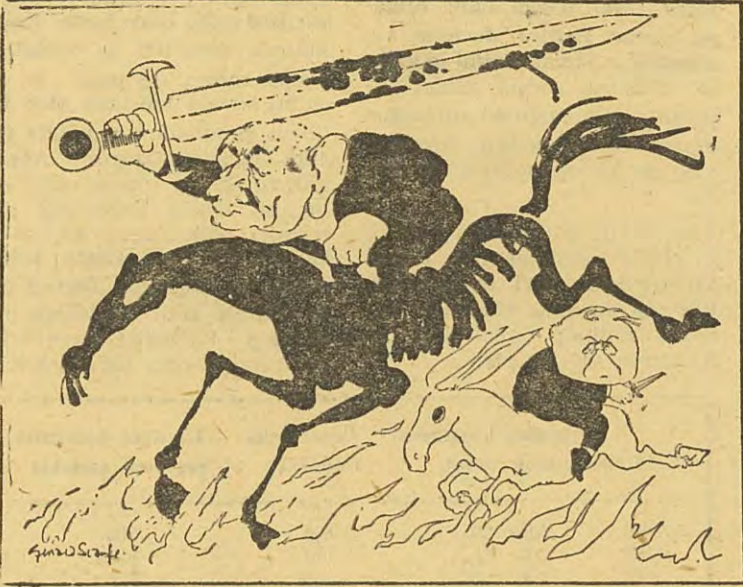

SAVAŞIN PERDE ARKASI

«İsrail mi yoksa Mısır mı saldırdı, bilinemez» deniyor. Halbuki İsrail radyosunu dinlemek dahi, bu ülkenin plânı bir saldırıya geçtiğini göstermektedir. Jerusalem radyosuna göre, belli başlı İsrail şehirlerine Mısır'ın hava hücumu yapması üzerine, İsrail harekete geçmiştir. Ne var ki yabancı basın mensuplarının da kolayca izledikleri üzere, Telaviv'de Pazartesi sabahı iki aların verilmiş, ama hiç bir Mısır uçağı görülmemiştir. Bunun üzerine Jerusalem radyosu, «Görülmemiştir, zira İsrail uçakları onları daha yoldayken yakalamış ve düşürmüştür!» diyor. Buna karşılık, İsrail uçakları, Sina, Kana ve Kahire civarındaki askerî hava meydanlarını aynı anda bombalamışlar, gâfil avlanan Mısır uçaklarını yerde tahrip etmişlerdir. Saldırının kimin başlattığını bilmek için bu kadar dahi yeterlidir. Nitekim Prof. Ahmet Şükrü Esmir, dururmu şöyle değerlendirmektedir: «Zaman İsrail aleyhine ve Arapların lehine işliyordu. Acele ilk darbeyi indirmek, İsrail için avantajlı olacaktır... Moşe Davan'ın Arap Hava Kuvvetlerine öldürücü bir darbe indirmeye hazırlandığı şüphe götürmez. Nitekim 5 Haziran gününün erken saatlerinde İsrail Hava Kuvvetleri hareketi getirilerek, hava alanlarını temizleme başlamışlar. Kahire, Amman ve Şam'ı bombalamışlar. Kara Kuvvetleri de Sina Cölüne girmiştir... Moşe Davan, Arap Kuvvetlerine, (Öldürücü darbe) indirildiğini söylemiştir. Herhalde yapmak istediği bu idi ve hazırladığı plâna göre, bundan sonra Kara Kuvvetlerinin zafere kolaylaşacaktır.»

İsrail'in bu plânı saldırıya Angloksanların tam desteğine sahip olmadan girişebilmesi kesinlikle mümkün değildir. «Araplar yalnız kuvvetten anlar. Nâsır'ın ancak kuvvetli bir İsrail sopasıyla aklını başına getirebiliriz. Rus desteği, biz açıkça savaşa girmediğimiz sürece, lâftan ibaret kalacaktır» sonucuna varan Johnson ve Wilson, Washington müzakerelerinde, İsrail'e yeşil ışık yakmışlardır. Bugün, bu noktadayız. Bu noktaya nasıl gelindi? Son gelişmeleri başlangıcından itibaren Le Monde'un Orta Doğu uzmanı Eric Rouleau'nun ağzından dinleyelim:

ABD'nin Mısır'a güvensizliği, 1964 ilkbaharında başladı. O tarihte Kruşçov, Mısır'da mu-

JOHNSON VE WILSON

zaffer bir gezi yapmıştır ve bunu Sovyet - Mısır yaklaşması izlemiştir. Amerika, Mısır'ın Kremlin'in tutumunu benimsemesi, ABD'nin Kongo, Dominik, Vietnam ve Orta Doğu politikalarını sistemli biçimde suçlaması yüzünden kinamaya koyulmuştur. Bazı Amerikan servisleri, Mısır'ın ekonomik varlığını ve silah bakımından Moskova'ya bağımlılığının artışı da göz önünde tutarak, o tarihten itibaren Nâsır'ın «artık ıslâh kabul etmez» duruma geldiği sonucuna varmışlardır.

Bunu 1965'te Müslüman Kardeşler eliyle Nâsır rejimini devirmeyi öngören iyi hazırlanmış teşebbüs izlemiştir. Mısırlılar, darbenin CIA tarafından düzenlendiğini ileri sürmektedirler. Aynı yılın Ekim ayında Washington, Mısır ile olan üç yıllık gıda fazlası yardımı anlaşmasını yenilemeyi reddetmiştir. O tarihte kadar, ABD, Mısır'a yerli para karşılığı 880 milyon dolar tutarında gıda yardımı yapmıştı. ABD ancak 1966 yılı başında çok daha ağırlaştırılmış şartlarla Mısır'a 55 milyon dolarlık hububat vermeye razı olmuştur. Açlık sıkıntısı çeken Mısır'a bu son yardımdır. ABD, Mısır'ın gıda yardımı anlaşmasını taleplerini ısrarla reddetmiş ve daima «talebiniz inceleniyor» cevabını vermiştir. Bu durumda Mısır, sert kemer sıkma tedbirleri almış, Kalkınma Plânını ıyice yavaşlatmış ve hatta bazı fabrikaları kapatmıştır. Bu yılın başında ekonomik durum vahimdir. Borçlar artmakta, ödemeler yapılamamaktadır. İthalât darlığı, yedek parça sıkıntısı dolayısıyla üretim yavaşlamakta, hayat pahalılığı artmaktadır. Halkta hoşnutsuzluk belirtileri çoğalmaktadır. 1965 darbesinden beri ilk kez, Nâsır aleyhine broşürler görülmekteydi. Çeşitli fabrikalarda esrarengiz yangınlar çıkmaktaydı.

AMERİKANIN NÂSIR'A ULTIMATOMU

Amerikalılar tutumlarını sertleştirmek için durumun elverişli olduğu sonucuna vardılar. Buğday yardımlarına tekrar başlayacaklardı. Yalnız bazı şartları vardı: Nâsır, Aden milliyetçilerini desteklemekten vazgeçecekti. Suudi Arabistanı hırpalamayacaktı. Yemen'deki birliklerini geri alacaktı. Silahlı kuvvetlerinin miktarını azaltacaktı. Füze imaline son verilecekti. Ve ABD'ye alacağı tedbirleri

kontrol edebilme imkânı sağlayacaktı.

Mart başında bir yetkili, Eric Rouleau'ya şunları söylüyordu: «Mengeninin sıkıldığını hissediyorsun. Amerikalılar hegemonyalarını, Vietnamdan Dominike kadar uzatmak istiyorlar. Ama boyun eğmeyeceğiz. Amerikan şantajlarına son vereceğiz.» Gerçekten bir süre sonra, Nâsır, Amerikan Elçisi Battle'a sert bir tonla, buğday yardımı talebini kesinlikle geri aldığı bildirdi. Kahire'deki sorumlular, o günden beri bir Amerikan karşı hücumunu beklemekteydiler. Yalnız hücumun nereden geleceğini bilmediklerini bugün itiraf etmekteydiler.

SURİYEDE DARBE HAZIRLIKLARI

Bu endişeli günler sırasında, 29 Martta Gromyco Kahire'ye beklemedik bir ziyaret yaptı. Bu esrarengiz ziyaretin, Mısır yöneticilerinin endişelerinin yerinde olup olmadığını görmek, onlara tavsiyelerde bulunmak ve teminat vermek gibi konuları kap adığı ileri sürülmektedir.

21 Nisan Yunanistan darbesiyle, Mısır yöneticilerinin endişeleri kesinlik kazanmıştır. Nâsır, Yunan darbesini CIA'nın düzenlediğinden yüzde yüz emindir ve aynı tehdidin Kahire civarında dolastığını düşünmektedir. Nâsır, ilk kurbanın Suriye olacağını hesaplamıştır. Yunan darbesinden bir hafta önce Şam'ı felce uğratan genel grevin, Ürdün ve Amerikan gizli servisleri tarafından tahrik olunduğu inancındadır. 2 Mayıs konuşmasında Nâsır, «ABD, dünya karşı - devrim hareketinin başında yer almıştır» demiştir.

8 Mayıs'tan itibaren olavlar hızlanmıştır. Suriyeli haberciler, paniğe yaklaşan müthiş bir heyecan içinde gizlice Kahire'ye gelmişler ve İsrail'in Suriye hududuna büyük ölçüde kuvvet yığdığını bildirmişlerdir. Şam haberi, birliklerin anormal hareketlerini tespit eden Lübnan İkinci Bürosundan almış ve Suriye istihbarat servisleri, İsrail içine, profesyonel ajanlardan kurulu bir ekip göndermiştir. Ekip, tehlikeli yığınak haberini doğrulamıştır. Nâsır, Suriye istihbaratını şüpheyle karşılamış ve kendi istihbaratını harekete geçirmiştir. Mısır servisleri de iki günlük bir çalışmadan sonra aynı sonuca varmıştır. 11 Mayıs günü Nâsır tam bir gizlilik için

de Mısır birliklerini Sina'ya doğru yola çıkarması ve Yemen'deki kuvvetlerin bir kısmını derhal geri çekmesi için Mareşal Amr'a emir vermiştir. Bu tedbirler 14 Mayıs günü açıklanmış ve «Cepheye giden askerler» heyecanlı biçimde Kahire'den geçmiştir. Garip bir olay, cepheye giden askerlerin, Amerikan Büyükelçiliğinin pencerelelerinde önünde gösteri yapmıştır. Mısır yetkilileri böylece dünyayı, özellikle ABD'yi, Suriyeyi koruma hususunda kararlı olduklarına inandırmaya çalışmaktaydı. Daha iki gün önce, 12 Mayıs'ta, İsraililer topraklarındaki komando akınlarına son vermek için, gerekirse Suriye rejimini devireceklerini ilân etmişlerdi. Washington bu vahim İsrail tehdidine karşı en ufak tepki göstermemiştir. Tabii ki Kahire bunu, «İsrail - Amerikan ortak tertibi»nin yeni bir delili olarak değerlendirmiştir. Aynı gün, Kahire, Altıncı Filo'nun Mısır limanlarına yapacağı ziyareti iptal etmiştir. İnanılmaktaydı ki, Altıncı Filo gemilerinin Mısır limanlarında bulunduğu sırada, İsrail'in Suriyeye taarruzu başlayacaktır. İstihbarata göre, taarruz günü, 17 Mayıs'tır.

Eric Rouleau'nun izahatı burada bitiyor. İsrail taarruzu konusunda Arap ülkeleri ve Sovyetler Birliği dünya kamu oyununda ve Güvenlik Konseyinde büyük gürültüler koparmışlardır. Muhtemeldir ki, bu gürültü, hareketi geciktirmiştir. Bu arada Araplar, Nâsır'ın etrafında toplanmışlardır. Nâsır, Arapların birleşik gücüne ve Sovyet desteğine herhalde aşırı güvendiği için, İsrail'e karşı sesini ıyice yükseltmeye koyulmuştur. Fırsattan yararlanarak, Akabe Körfezinde 1956 yılından önceki durumu gerçekleştirmiştir. Eliath limanı, gazetelerin yazdıklarının aksine, İsrail için hiç de hayatî değildir. İsrail ithalatının pek küçük bir kısmı bu yoldan yapılmaktadır. Akdeniz yoluyla, İsrail'in Eliath kaybını kolayca kapatması mümkündür. Ama İsrail ve Angloksanlar, fırsatı bulduk diye Akabe işini müthiş büyüttüler. Birleşmiş Milletler kuvvetlerini geri çekirme hâtâsını işleyen Nâsır geldiği oyunun son dakikada farkına varır gibi olmuş, Başkan Yardımcısı Zekeriya Muhiddin'i Johnson'a göndermeyi kararlaştırmıştır. Ama bu sırada, Washington'un müsaadesiyle, esasen Mısır'a ders vermek için sabırsızlanan İsrail harekete geçirilmiş ve bir başlıkla Mısır Hava Kuvvetlerine ağır bir darbe indirilmiştir. Kısaca, Orta Doğu Savaşı, dünya jandarmalığına çıkan Johnson Amerikasının, Yunan darbesinden sonra Orta Doğu'daki Suriye ve Mısır gibi ilerici rejimleri devirme teşebbüsüdür. Eydeki bu hesapların karşıda nasıl çıkacağını zaman göstersecektir.

İsrail savaşın ilk üç gününde ezici üstünlük sağlamış ve Nâsır, yenilgiyi «Amerikan ve İngiliz uçaklarının müdahalesi»ne bağlamıştır. Böyle bir müdahalenin vuku bulup bulmadığını hâlen bilmeye imkân yoktur. Yalnız direkt Amerikan müdahalesi olmasa dahi, Nâsır'ın yenilgiyi bu yoldan mâzur göstermeye çalışacağı açıktır.

ABD, şimdilik, kuvvet zoruyla plânını gerçekleştirme yolunda gözükmemektedir.

siyasi notlar

Atatürk Üniversitesinde neler oluyor?

Amerikan Nebraska Üniversitesi ile işbirliği hâlinde Erzurum'da kurulan Atatürk Üniversitesini, bir Johnson Üniversitesi hâline getirme yolundaki Amerikalıların ve işbirlikçilerinin çabalarını 28 Ocak 1966 tarihli YÖN'de anlatmıştık. ABD, «Amerikan yardımıyla Doğu Tarihini kalkındırma» gerekçesiyle, Atatürk Üniversitesini, yepyeni bir statüye kavuşturarak, kompradorların, dolayısıyla kendinin doğrudan doğruya egemenliğine almak istemektedir. Bu amaçla hazırlanan tasarıya göre, «serbest iş alanında dürüst ve başarılı hizmeti görülen» iş adamları ve belediye başkanları 9 kişilik mütevelli heyetinde yer alacaklardı. Mütevelli heyet rektörü ve dolayısıyla hocaları seçecekti. Böylece, Türkiye'de Amerikan modeli bir üniversite kurulacaktı. Anayasayı ve Üniversiteler Kanununu hiçe sayan bu Amerikanvâri davranış, tabii ki, sert tepkilerle karşılaşmıştır. Atatürk Üniversitesi Profesörlerinden Dr. Fethi İncekara, Amerikanın özel bir Üniversite Kanunu empoze etme fikrini şu sözlerle eleştirmiştir: «Amerikalı dostlarımızın Atatürk Üniversitesine yaptıkları yardım özendiril ve pesinden koşular bir yardım değildir. Esasen böyle bir yardım, Amerikalı dostlarımıza yapılacak kanun değişikliği üzerinde söz hakkı vermez.»

Bu mukavemetler karşısında, e zamanki Rektör Osman Okyar, yeteri kadar enerjik davranamamıştır. Amerikalılar, geçen yıl doçentlikten profesörlüğe yükselen Zooteknî hocası, mukaddesatçı ve Amerikalı Şaban Karataş'ın şahsında çok daha enerjik ve yirtici bir rektör adayı bulmuşlardır. Karataş, Demirel muhalefetine pek çabuk terketme işbirliğini gösteren müslüman kapitalist Sabah gazetesi tarafından bir iki ay önce, Atatürk Üniversitesi Rektörlüğü için örnek insan diye lanse edilmiştir. Karataş, Sabah gazetesinin Ankara yöneticilerinden Hâmi Tezkan'ın yakın arkadaşıdır ve koyu bir Amerikan hayranıdır. Üstelik ilerici gençlik aleyhinde yoğun bir dernekçilik faaliyetine girişerek, «işte aradığımız adam» unvanını kazanmıştır. Karataş'ın Atatürk Üniversitesinde, Atatürkçülük gençlik, Atatürkçü basını dahi kolayca izleyememektedir. Zira Şaban Karataş'ın listesine geçmek demek, başarısızlık gerekçesiyle belgelenmek ve Üniversiteden kovulmak anlamına gelir endişesi birçok öğrencinin kafasına yerleşmiştir. Meselâ 1966 yılında bazı öğrenciler, komünist oldukları ve komünizm propagandası yaptıkları endişesiyle emniyete jurnallenmiş ve günlerce sorgusuz sualsiz içerde tutulmuşlardır. Bu arada, Şaban Karataş ise Komünizmle Mücadele Derneğinde konferanslar vermiş ve McCarthy zihniyetli Amerikalıların pek hoşuna giden bu konferanslar, hoparlörlerle sokaktaki halka duyurulmuştur. Şaban Karataş, McCarthy mukaddesatçılığı sayesinde, Erzurum'un Atatürkçü çevrelerinde terör estirmiş ve üniversitenin en kudretli kişisi haline gelmiştir. Kendini rektörlüğün doğal adayı görmekte ve Amerikalılarla desteklenmektedir.

Atatürk adını taşıyan bir üniversitede, mukaddesatçı geçinen mandacı McCarthy irtica konusunda ilerici politika adamlarımızı uyarırız!

Plân ve Sosyal Adalet

Kalkınma Plânı yıllık programında 1966 yılına kadar, kalkınma ve sosyal adalet konusunda, «Biri diğeri için feda edilmeyecek» diye yazıldı. Sosyal adalet tedbirleri, toplam tasarrufların azalmasına yol açmayacak, ama tasarrufları arttıracak diye de sosyal adalete boş verilmeyecekti.

Uygulama nasıl olmuştur, bu ayrı meseledir. Ama Demirel iktidarının hazırladığı 1967 yılı programında, Kalkınma Plânının bu temel ilkesinden de vazgeçilmiştir. Program, gelir dağılımı bölümünde, «Tasarrufları arttıracak diye sosyal adalete boş verilemez» ilkesini yok sayarak, «Sosyal Adalet ya pacağız diye tasarruflar azaltılmaz» ilkesini ön plâna çıkarmaktadır. Gelir dağılımı bölümünün daha ilk cümlesi şöyledir: «Gelir dağılımı politikasının ana hedefleri plânda belirtilmiştir. Bu ana hedefler arasında, gelir dağılımındaki adaletsizliği ortadan kaldırmak maksadıyla alınan tedbirlerin kalkınmayı sağlayacak herhangi bir fedakârlık yapılması sonucunu doğurmaması da bulunmaktadır.»

Görüldüğü gibi, yarısı budanmış olan bu plân ilkesiyle, tasarruf ve yatırım yapacakları ümit edilen zenginlerin vergilendirilmesini reddetmek, fakirlerin vergilendirilmesine yönelmek ve ücret artışlarına karşı çıkmak mümkündür.

Peki, Plânlanmanın araştırmasıyla da ortaya çıkan gelir dağılımındaki büyük adaletsizlik nasıl düzeltilecektir? Demirel programı, «Bunun önemli araçlarından biri vergi politikasıdır» demektedir. Ama program hemen itiraf etmektedir ki, vergiler, adaleti değil, adaletsizliği arttırıcı bir gelişme göstermiştir: «Toplam tasarruf seviyesini arttırmak amacıyla, Plân döneminde yapılan vergi değişiklikleri ve konan yeni vergiler, toplam vergiler içindeki vasıtalı vergilerin nisbetini arttırıcı yönde olmuştur. Bunun gelir dağılımına olumsuz etkileri olduğu söylenebilir.»

Sosyal Adalet konusunda ikinci tedbir olarak, fiyat istik-

rarı ileri sürülmektedir. Fiyat istikrarı adalet sağlamazsa da, adaletsizliğin genişlemesini önleyebilir. Ne var ki geçen yıl yüzde 10'un üstünde bir fiyat yükselmesine yol açan Demirel iktidarı, fiyat istikrarı konusunda herhalde iddialı olamayacaktır.

Bari vergileme ve fiyat yükselişleri yoluyla mağdur edilen ücretlilerin gelirlerini yükseltici tedbirler alınmış mıdır? Program, işçiler için «toplu sözleşmeyle başınızın çaresine bakın» demektedir. Memurlar için, artık rafa kaldırıldığı bilinen personel reformu bir horoz şekeri olarak sunulmaktadır: «Personel reformunun yürürlüğe konulmasıyla, kamu hizmetlileri arasındaki gelir dağılımının daha adil prensiplere bağlanması sağlanırken, aynı zamanda bu grubun toplam gelirlerinde de bir artışın meydana gelmesi beklenmektedir.» Köylüler için ise, toprak reformundan hiç söz edilmemekte, çıkacak Emlâk Vergisi tasarısı, gelir dağılımında adalet sağlayacak denmektedir!

Demirel iktidarının gelir dağılımını sağlama yolunda ileri sürdüğü tek tedbir, «Efendim, eğitim, sağlık, içme suyu, yol, vb. gibi kamu hizmetlerinde önemli gelişmeler sağlıyoruz. Bu hizmetlerden düşük gelir gurupları artan oranda yararlanmakta, sosyal adalet sağlanmaktadır.» tarzında sözlerdir. Demirel, bu tedbirlerle «her mahallede milyoner» diyen Menderes ne kadar sosyal adalet sağladıysa, o kadar sosyal adalet gerçekleştirecektir!

Ne var ki, bu hizmetlerde dahi, Plânın öngördüğünün çok altında harcama yapılmıştır. Gelişmeyle ilgili câri masraflar denilen sağlık, eğitim gibi hizmetlerde harcamalar ancak yüzde 9 artmıştır. Halbuki bu harcamalarda yüzde 15 artış bekleniyordu. Üç yılda 900 sağlık ocağı yapılacakken, 400 civarında kalınmıştır. Eğitimden yararlanma durumu ise ortadadır. Üstelik İkinci Beş Yıllık Plânda, «İmkânları yeterli öğrencilerin eğitim masraflarına katılmalarının sağlanacağı» ileri sürülmektedir. Eğitimci milletvekili Kemal Yılmaz'ın belirttiği üzere, «Bu,

tehlikeli bir çığırın açılması demektir. Bu, okula devam eden çocuklardan alınan vasıtalı bir vergi niteliğindedir. Bu çığır açıldı mı, devlet okulları vavaş vavaş birer özel okul, birer birer paralı okul olmaya başlar. Eğitim, devletin vazifesidir.» Fakat kabul edelim ki, iktidarın sosyal adalet anlayışını, daha doğrusu anlayışsızlığını, Plâna açıkça yazması, yine de bir samimiyet örneğidir.

Bu arada programda bazı ilgi çekici rakamlar var. Kamu kesimindeki işçi ücretlerinin 1955-65 durumu verilmiş. Kamu kesiminde çıplak işçi ücretlerinin seyri şöyle:

YILLAR	Günlük ortalama çıplak ücret	Ücret artış Endeksi	İstanbul ücretliler geçinme endeksi
1955	5.83 TL.	100	100
1956	7.00 TL.	120	112,7
1957	8.03 TL.	138	124,6
1958	8.93 TL.	153	144,6
1959	10.66 TL.	182	172,4
1960	11.90 TL.	204	182,8
1961	12.60 TL.	216	188,8
1962	13.20 TL.	226	197,1
1963	14.43 TL.	248	216,8
1964	16.40 TL.	281	219,9
1965	16.40 TL.	285	233,1

Tabloda görüldüğü gibi, Demirel'in İnönü iktidarını devirip önce koalisyon ile sonra tek başına iktidara geçtiği 1965 yılında, kamu kesimi işçilerinin ücretlerinde en ufak bir artış sağlanmamıştır. Toplu sözleşme ve grev 1965 yılında hiç işlenmemiş, çıplak ortalama ücret 16 lira 40 kuruş olarak kalmıştır. Buna karşılık geçinme endeksi, yüzde 5'in üstünde bir artış göstermiştir. Yani kamu kesimi işçilerinin gerçek ücreti, artmak şöyle dursun bir miktar düşmüştür.

1955-65 döneminde de bakılınca ücret on yılda 100'den 285'e çıkmıştır. Fakat bu arada hayat pahalılığı da 100'den 233'e çıkmıştır. Ücrette on yılda gerçek artış yüzde 52'dir. Yıllık artış yüzde 5 kadardır. Milli gelir artışının da bu civarda olduğu düşünülürse, işçilerin milli gelirden paylarını arttırdıklarını söylemek mümkün değildir. «Fakirler»in en iyi durumda bulunanları sayılan devlet teşebbüsü işçileri dahi, kapitalist produktivite ölçülerine uygun bir ücret artışı sağlayamamaktadırlar.

Ali Faik Cihan olayı

Yargıtay'ın Şadi Alkılıç davası dolayısıyla verdiği karar, pek övülecek cinsten değildir. «Komünist propagandası yok, ama komünizmi övme var» de-

Ali Faik Cihan
Fikir hürriyeti için

niyordu. Bu tutum, cezayı a-zaltıp Alkılıç'ın tahliyesini sağlıyordu ama, yine de bir yarışma yazısını suç sayma sınırları içinde kalyordu. Karar şu bakımdan önemliydi: Yargıtay Ceza Dairesi, Şadi Alkılıç'ın yazısını daha önce Genel Kurul hâlinde oybirliği ile komünist propagandası saymıştı. Evvelce bu karara katılmış olan bir daire, şimdi olumlu yönde fikrini değiştirmekteydi. Alkılıç kararı, iki yıl içinde vuku bulan bu büyük değişikliği göstermesi bakımından dikkat çekiciydi. Ali Faik Cihan konusunda ise, Yargıtay Birinci Ceza Dairesi fikir özgürlüğü mücadelesi tarihinde şerefli bir yer tutacak olan önemli bir ka-

rar almış ve sosyalizmin sınırlarını, Anayasaya uygun biçimde, serahatla çizmiştir. Kararda şöyle denilmektedir: «Sosyalizm, insanı bütün olarak ele alır, toplum düzenini, insanın gelişmesini sağlayacak bir ortam sayar ve buna göre düzenlemek amacını güder. Üretim araçlarını sosyalleştirir, bunun gayesi geliri adaletli bir şekilde dağıtmaktır. Sosyalizm ferdi mülkiyeti tüm kaldırır. Üretim araçlarına mülteallik mülkiyet üzerinde toplumdur. İhtilâli değildir. Komünizmde ise ferdi mülkiyet tüm kalkar. İhtilâlidir.»

Yargıtay kararı, 141 ve 142. maddelerin uygulanması konusunda da ciddi ölçüler getirmektedir. Karara göre, komünizm propagandasında «cebir ve şiddete başvurma esasdır.» Cebir ve şiddete başvurmayı ilerletmek için yazılan fikirler, 141 ve 142. maddeler kapsamına girmez.

Odalar Birliği Genel Başkanı «Özel sektör bir ve bütün» diye isyân ettiren parazit araçları konusunda Yargıtay şöyle diyor: «Yazar, emeğin şerefli yerini bulmasını istiyor. Tufeyliliğe karşıdır. Burada bahsedilen araçlar, emekle tüketici arasına giren ve sermaye gücü ile her ikisinin aleyhinde zenginleşen verimsiz bir zümredir. Bunlar bir sınıf değildir.»

Şimdi dava dolayısıyla hayli istrap çeken «Sosyalist Türkiye» yazarının, Türk Hâkimine şeref getiren Yargıtay kararından sonra yeniden hâkimlik görevine dönmesi beklenmektedir. Ali Faik Cihan, Türk düşünce hayatına ve fikir özgürlüğü mücadelesine büyük katkıda bulunan dürüst ve şerefli bir hâkim olarak her zaman hatırlanacaktır. Cihan'a geçmiş olsun deriz.

Serdengeçti'ye göre, parlamentoda çoğunluğun rengi!

Meclis başına buyruk kravatsız milletvekili Osman Yüksel Serdengeçti'ye göre, Türkiye bugün üç belirli akım vardır. Bunlar, solcular, milliyetçi muhafazakârlar ve liberal özel sektörçülerdir. Bu üç-

çüncü grup, parlamentoda çoğunluğa hâkimdir. Serdengeçti, «Hürriyetçi (liberal), özel sektörçü, ferdiyetçi görüşe sahip» dediği bu çoğunluğu şöyle tanımlamaktadır: «Aydınların büyük kısmı bu zümre dendir. Ekserisi masondur. Bunlar sık sık refah devletinden, hürriyetten, insan haklarından bahsediler. Hakikaten kendileri müreffeh bir hayat yaşarlar. İnkılabçılığı, laikliği müdafaa ederler. Çünkü bu sayede halktan gelen reaksiyonu durdururlar. Gericisi, nurcu, şariatçı diye halkın mukaddesatını, hakkını, hukukunu koruyanları ezerler. Bunları yaparken de Atatürk'ü kalkan olarak kullanırlar. Hanımları hot sosyete mensupları. Bunlar modaların öncüleridir. Darbeye çok yiyecek, harca yatabilmek için akla gelmedik şeyler yaparlar. Yüksek devlet memurları, Hükümetlerin, idarecilerin etrafını çevirenler, ithalât ve ihracatçılar. Büyük müteahhitler, Müslim, gayrimüslim tüccarlar. Şehirlerdeki dejenerleşmiş zenginler. Çok kazanan serbest meslek erbabı, avukat, mühendis, doktorlar, büyük arazi ve servet sahibi mirasçılar. Bir kısım üniversite profesörleri. Çeşitli patronları bunlardandır. İnsan hakları, Hürriyet, Refah devleti, Kalkınma, Rejim, Rejimi koruma, Atatürk inkılabları, Muasır medeniyet seviyesine yükselme, Kadın hürriyeti, Demokrasi, Komünizm ve faşizm karşı olmak. Bunların ağzlarından, kalemlerinden duyulmuş sözlerdir. Bizim arsalar, parseller, borsacılar, Yalancılar, talancılar dediğimiz bunlardır. Zengin, müreffeh, aydın bir zümre kendi nüfuzları, tesiriyle seçtikleri kendilerine hizmet edecek karakterde insanlardan müteşekkil Meclisler ve Hükümetlerle memleketi idare ederler ve bunun adına da (Demokrasi) derler.

Bizim Meclisin ekseriyeti bu kafada, bu gömüdedir. Adalet Partisinin hemen hemen yarısı, CHP'deki ayrılanların bir çoğu bu gruba dâhildir.»

Serdengeçti'nin tasviri mutlu azınlık tablosu, hafiften de olsa, bir iktisadi tahliye yönelme yolundadır. Ama tahliye, solculuk ve milliyetçi muhafazakârlık akımlarına gelince, iktisadi temelden tamamen kopmakta ve bilinen fikir karışıklığı içinde mesele kaybolup gitmektedir. Mukaddesatçı ve maneviyatçıların, inançlarını sağlam bir temele oturtmak için, «materyalistlik» diye yanlış olarak burun kıvrıldıkları iktisadi biraz öğrenmeleri şart olsa gerek.

Petrol Boru Hattı

Öyle anlaşılmaktadır ki, Petrol Boru Hattı hisselerinin özel sektöre devri işi suya düşmektedir. Meclis Araştırma Komisyonuna boru hattıyla ilgili bilgi veren Maliye Bakanı Bilgehan, AP iktidarının bu konudaki eski görüşünü reddetmiştir. Demiş ki, hisseler, mâliyet bedeli üzerinden satılamaz. Ayrıca hisselerin satışını, TPAO'ya yatırım kaynağı sağlayacak değildir. Aksine, boru hattının bütünüyle şirket elinde kalması TPAO'ya daha çok yatırım fonu sağlayabilir. Bundan başka, hisselerin «istenmeyen» kişi ve kurumların eline geçmesini önleme yolunda öngörülen tedbirler yetersizdir. Bilgehan'a göre, devir işi üzerinde yeniden düşünmek ve araştırma yapmak gerektirir. Bir sürü kesin devir beyanından sonra, «araştırma zorunluluğundan söz edilmesi,

Mizahı en ciddi yazı türlerinden biri haline getiren iki ünlü Amerikan fıkra yazarı, Orta Doğu Savaşını anlatıyor:

UYGAR SAVAŞ PLANI!

Russell Baker

WASHINGTON — Son Orta Doğu buhranının uygunsuz zamanda patlak vermesi, Milletlerarası Savaş Bürosuna olan ihtiyacı bir kez daha gözler önüne sermiştir. Savaş Bürosu fikri, 12 yıl önce, Cenevre Rasyonel Savaş Konferansında ilk kez ortaya atılmıştır. Büro, dünya fuarlarına lisans veren kuruma benzer bir milletlerarası teşekkül olacaktır.

Dünya fuarlarının enternasyonal kontrolü, şu gerçeğin âkilâne anlaşılması sonucu doğmuştur. Eğer yeryüzünde ki her ülke egemen haklarını kullanarak, istediği zaman fuar düzenleyeydi, dünya, bu milletlerarası fuarlara karşı çok çabuk bıkmışlık duyacaktır. Aynı anda dört beş dünya fuarının açılması, yalnızca bu tip gösterilerde kendini göstermek isteyen milletler arasında ağır bir gerginlik yaratmakla kalmıyacaktır. Fuar bolluğu, aynı zamanda, teşhircilik aleyhtarı şiddetli gösterilere yol açacaktır. Fuarlardan bıkmın kütlelerde politik heyecanlar yaratacağıdır.

Aynı şeyler, savaşlar için de muteberdir. Bu sebeple, Milletlerarası Savaş Bürosu fikri doğmuştur. Savaş yapmak isteyen ülke, Büroya yazılı müracaatta bulunacaktır. Müracaatta, düşünülen savaşın büyüklüğü,

yeri, maliyeti, başlangıç ve sona eriş tarihleri belirtilecektir.

Birçok savaşın, altı aylık bir süre sonunda bitirilmesi talep edilecektir. Ve savaşların, hiçbir şekilde iki yılı aşmasına müsaade olunmayacaktır. Büro, savaşlar arasında uygun bir zaman ayrılığının bulunmasına dikka edecek ve savaşları kit'alar arasında ayırım yapmaksızın hakkaniyete uygu biçimle paylaşılacaktır.

Eğer Büro fikir ilk ortaya atıldığı gün kurulsaydı, bugünkü kargaşalık içinde bulunmayacaktık. Şöyle ki, ABD, Güney Doğu Asya'da daimi bir savaş sürdürme müşadesini elde edemeyecektir.

1950 yıllarında Asya'da üç yıl süren bir yavaş yaptığı ve o tarihten beri savaş dışı kaldığı için, açıktır ki ABD, yeni bir savaşa hak kazanmış durumda bulunacaktır. Ama savaşı elbette Asya'da yapmasına ve bunu altı ayda fazla sürdürmesine elbette müsaade edilmeyecektir.

Çok muh. emeldi ki, Büro, Başkan Johnson'a Afrikanın Büyük Sahra bölgesinde, komünist sızması tehdidiyle karşı karşıya bul-

nan bir talihsiz aşireti savunmak için, üç ya da dört ay sürecekle bir savaş yapma müşadesini tanımayacaktır.

Böylece, Araplara ve İsraililere geçen kıs bir savaş yapmak için meydan zamanında bırakılmış olacaktır. Ve şimdi, radyolarda savaş istatistikleri dinleme zorunda kalmadan, plajlarda yazın tadını çıkarabilecektik. Yazın ye'eri kadar dinlenmiş olacağımız için sonbaharda, belki Pakistan ile Hindistan arasında iki haftalık bir savaşa ya da Güney Amerika'da Kiba'nın körüklediği bir ihtilale katlanabilecektik.

Milletlerarası Savaş Bürosuna muhalefetin öncülüğünü, Başkan de Gaulle yaptı. De Gaulle, eğer İngiltere ve ABD çağırıldıkları takdirde, konferansa katılmayı reddedeceğini bildirdi. ABD ve Sovyetler Birliği, Savaş Bürosu kurma fikrini, tabiiyle hiçbir zaman benimsemediler. Dünya Barış Şampiyonluğu ünvanı için rakip durumda bulduklarından, her ikisi de, barışı koruma amacıyla, herhangi bir zaman ve herhangi bir yerde savaşa hazır olmaları gerektiğini düşündüler.

Bu yüzden, dünyanın küçük devletleri, onlara savaştan adil bir pay veremediği için şikâyetçilerdir. Meselâ Mısır ve İsrail, hemen hemen onbir yıldır savaştan yoksun kalmışlardır. Hatâ iyi bir sınır çatışması bile yapamamışlardır. Mısır ve İsrail, şu sorunun cevabını bilmek istemektedirler: Eğer onlara barış için savaşma şansı verilmezse, barışı korumaları nasıl beklenebilir?

Durum, özellikle ABD'ye karşı, öfke yaratmaktadır. Zira ABD, Güney Doğu Asya'da yıllar yılı kendi savaşını sürdürmekte ve ufak devletlere tanklarını kullanma fırsatını vermemektedir.

Amerikan Dışişleri Bakanlığı, bu iddiayı hiç hoş karşılamamaktadır. State Department, hele Araplar ile Musevîlerin Vietnam Savaşı ile rekabet hâlinde keşmiş savaşlarını başlatma tehditlerine çok bozulmaktadır. Mantık işleriyle görevli Dışişleri Bakanı Yardımcısı Oscar Ladue, geçen hafta Vassar'da yaptığı bir konuşmada şunları söyledi: «Dünya artık, Amerika'nın barışı koruma eylemlerinin dışında bir savaşa müsaade edemez».

Amerikan tutumundaki asaleti kimse reddetmemektedir. Nihayet Amerika, o işi kendi tekelinde tutmak istemekle savaşın tamamen kaldırılmasına yaklaşan bir amaç gütmektedir. Yalnız gerçekçi bir açıdan, bu tutumun bir noksanı vardır. Zira bütün kanıtlar göstermektedir ki, devletler ve halkların çoğu, yalnızca zaman zaman savaş istemekle kalmamakta hâftâ daha çok savaşın tadını çıkarmayı arzulamaktadır.

Bunun içindir ki, özellikle ABD bakımından, bir Milletlerarası Savaş Bürosu kurulması yerinde bir fikirdir. Her ülke, sırayla ve uyarınca bir süre savaş yapacaktır. Büro, kurallara uymayan ülkenin savaşmasını, bir daha verilmemek üzere geri alacaktır. Nihayet ABD de böylece, kanlı, pahalı ve sonu gelmez bir çaba olan barışı koruma işinden kurtulacaktır.

KIZGIN GUVERCİN

Art Buchwald

Vietnam Savaşında barıştan yana olanlar (güvercinler) ile savaştan yana olanlar (şahinler) çekişmekteydiler. Orta Doğu buhranında ise, Vietnam Savaşının güvercinleri, şahin kesilmişlerdir. Meselâ, Vietnam Savaşına şiddetle karşı çıkan New York Times, «Vietnam'ın önemi yok. Ama Orta Doğu ve İsrail önemli. Vietnam belki yok, ama İsrail'e karşı kesin taahhütlerimiz var» diye yazmaktadır. Genellikle bütün güvercinler, Orta Doğu'daki bu savaşı tutumu paylaşmaktadırlar. Sonra ABD'de gelecek yıl başkanlık seçimleri yapılacaktır ve bu ülkede dünya çapında kudretli 6 milyon kadar musevî vardır. Ünlü Amerikan mizahçısı Art Buchwald, İsrail söz konusu olunca güvercinlerde dahi görülen müthiş savaşı eğilimi nefis bir üslûpla anlatmaktadır. Orta Doğu buhranında en büyük tehlike, bu savaşı ruh hâlinde yatmaktadır.

WASHINGTON — Güvercinler ve Şahinler için bu, kötü bir hafta oldu. Nâsır'ın Akabe Körfezini kapama kararı, güvercinleri şahinleştirdi, şahinleri güvercin yaptı. Dünyun güvercinleri, ABD'nin hemen hareket geçmesini istiyorlar. Vietnam şahinleri ise, Orta Doğu'da soğukkanlı olmayı tavsiye ediyorlar.

Benim, yılların barışçısı dostum Brinkerhoff dahi çileden çıkmıştı. Hafta sonunda onu gördüğümde, barışçı dostum, e- lindeki bıçağı Nâsır'ın bir resmine saplıyor ve «Oldürün onu» diye bağıyordu.

— Brinkerhoff, nasıl böyle konuşabilirsin, sen ki dünyada barışın ön plânda savunucularından birisin?

— Dünyada barışın hâlâ savunucusuyum. Ama Orta Doğu'daki bu pis fare Nâsır ile hiç bir zaman barış sağlanmaz. Onu öldürmek gerek.

— Brinkerhoff, lütfen biraz dur. Eğer sen hâlâ barışçı isen, «öldür onu» diye bağırıp çağıramazsın ve gazetelerdeki Nâsır'ın resimlerini bıçaklayamazsın.

— Sen barışçıktan ne kadar anlarsın?

— Müsaade eyle de sana bir soru sorayım: Milletlerarası seürişefere açmak için Akabe Körfezinde kuvvete başvurulmasından yana mısın?

— Ama önce Kakice yi barm balasak, diye Brinkerhoff cevap verdi.

— Ama unuttun mu Brinkerhoff, sen bombardımanlara karşısın?

— Bana neye karşı olduğumu sormaktan vazgeç. Neye taraftar olduğumu sor.

— Pekâlâ. Söyle bakalım, neden yanarsın?

— Asuven Barajı havaya uçurulmalı. B-52'ler Süveyş Kanalına hücum etmeli. Kimvevi madde'lerle, Ü'dünde bütün bitkiler yok edilmeli.

— Eğer seni iyi tanımasam, Brinkerhoff, şahin olduğumu sanacaktım.

— Ben şahin değilim. Yalnızca öfkelenmiş bir güvercinim. Dedğim şu: Orta Doğu buhranına tek bir çözüm yolu vardır. O da tırmanmadır. Mısır, giriştiği saldırının bedelini ödemelidir.

— Ama Brinkerhoff, görürsün ki, şahinlerimiz, buhran Birleşmiş Milletlerde barışçı yoldan çözülsün diyorlar?

— Şahinler mi? Onlar şahin değil, piliç. Birleşmiş Milletler hiç bir meseleyi çözemez. Arapların anladıkları tek şey kuvvettir. Onları atomlaştıracğız.

— Atomlaştırmak mı? — Onlara nükleer silahların lezzetini tattıracağız. Ondan

sonra görem bakalım kabadayıklarını.

— Ama Brinkerhoff, sen daha üç hafta önce bir gösteriyeye katıldın. E.inde taşıdığın dövizde «Yaşa ve yaşat» yazılıydı.

— Nâsır'dan ve şu Suriyelilerden söz etmiyordum ya. Sonra unuttu ki, Amerikanın İsraille verilmiş bir sözü vardır. Amerika, sözünü tutmak zorundadır.

— Başka hiç bir devlet onu desteklemese de Amerika tek başına bu işe kalkmalı mı?

— Sen ne söylüyorsun arkadaş! Onları taş devrine geri götürecek kadar bombalamayıyız.

— Brinkerhoff, sen Barry Goldwater gibi konuşuyorsun.

— Nesini beğenmiyorsunuz Goldwater'in? O hiç değilse Rusların nasıl pis bir sahtekarlar güruhu olduğunu biliyor.

— Yani sen Orta Doğu meselesinde Ruslarla çatışalım mı demek istiyorsun?

— Ruslarla çatışmak lâf mı yani, .tom bombaları yağdıralım üzerlerine.

— Sen böyle düşünemezsin Brinkerhoff. Bu sözleri sen söylemiyorsun.

— Bunlar bir şey mi sanki. Oğlum Herbert'i tanyorsun. Askere alınmayı reddedecek kadar barışçıydı.

— Evet, n'olmuş ki ona?

— Herbert, ABD Marine Corps'a (en azılı Amerikan birliklerinden biri) katılıyor. Diyor ki, eğer komünistleri Orta Doğu'da durdurmazsak, onlarla Coney Island sahillerinde çarpışmak zorunda kalacağız.

— Sahi bunu söyledi mi? — Nasıl bu kadar şaşmış görünürsün, dedi Brinkerhoff, sen «Domino teorisini» hiç işitmedin mi?

Cihat Bilgehan
Ağız değişti...

BİR CIA AJANI İFŞA EDİYOR!

CIA'nın marifetleri konusunda, bugüne kadar bıkkınlık verecek kadar çok yazı yazılmıştır. Ama CIA'nın kendi iç hikâyesi hakkında pek az şey bilinmektedir. İlerici Amerikan katoliklerinin dergisi olan Ramparts, önemli bir CIA ajanının ağzından ilk kez, Üçüncü Dünyada hükümetler kurup hükümetler deviren bu korkunç teşkilâtın içyüzünü bir nefeste okuyacağımız ilgi çekici bir yazıyla anlatıyor.

CIA'da çalışmak üzere yeni elemanlar bulmakla görevli birinin, öğrencisi olduğu üniversiteye geleceğini duyunca, kendisiyle temas etmeye karar verdim. Daha önce bir askerî istihbarat servisinde çalışmış ve sonunda bir istihbarat tablosu meydana getiren küçük küçük haber parçalarını toplayıp bir araya getirmenin serüven zevkini tatmin eden, hatta zekâyı işleten bir iş olduğunu görmüştüm. Yıl 1959 idi, yani Soğuk Harpte buzların erimeye başlamasından ve Vietnam'da küçük sıcak savaşın patlak vermesinden biraz öncesi. Bir etiket kullanmak gerekirse, siyasî görüşüm bakımından liberal demokrat olduğum söylenebilir. Profesyonel istihbarat teşkilâtının, özgür toplumların savunulmasında çok hayati bir rolü olduğu inancındayım. Kafamda tasarladığım CIA, İngiltere'deki MI-5 modeline göre örgütlenmiş, tertemiz bir meslek grubu idi ve onun rolünü «hasım» ile bir zekâ savaşını yapmaktan ibaretmiş gibi görüyordum.

CIA görevlisi, bağlayıcı bir söz söylemekten kaçınıyordu. Geçmişteki durumunun onu ilgilendireceğini biliyordum. Fakat o sâdece hayatıyla ilgili önemli tarihleri kaydetmekle yetindi ve müphem bir şekilde, benimle «temas etmesinin muhtemel» olduğunu söyledi.

Aradan aylar geçti. CIA meselesini hemen unuttuğum ki, şehirlerarası telefona çağırıldım. «Sizinle ilgilendik; Washington'a gelebilir misiniz?» diyorlardı bir ses. Orada çok sıkı bir denemeye başladım. Sağlık muayenesinden ve psikolojik testlerden geçirildim. Sonra bir psikiyatri muayenesi için mülakat yapmak üzere apar topar bir başka büroya götürüldüm. Doktorun pantolonunun önü açıldı. Mahcup etmemek için bunu görmemezlikten geldim. Fakat sonradan öğrendim ki, üzerimde psikolojik şok yapan bu küçük hile, bir insanın kişiliğini testten geçirmek için başvurulan birçok hileden sâdece bir tanesiydi.

Bu yorucu toplantıyı, bir sürü mülakat daha izledi. Bu süre içinde benim bütün özelliklerimi tesbit etmiş oldukları belliydi. Artık geçmişim, bugünüm ve geleceğim ile ilgili herşeyin toplanıp CIA dosyalarına yerleştiğinden emin olarak oradan ayrıldım.

Kısa bir zaman sonra tekrar telefonla aradım. «Sizden faydalanabiliriz» diyorlardı bu sefer. İkinci Dünya Savaşından kalma ve CIA'nın OSS'dan bir savaş sonrası üvey evlât olarak tevarüs ettiği köhne bir binaya alındık. Eğitim sınıfında 60 kişi kadar vardık. Bize «yetistirilmekte olan genç memurlar», yahut kısaca JOT'lar diyorlardı. CIA, doğrudan doğruya emrinde çalıştırıldığı kimseleri «ajan» olarak adlandırmaktan kaçınırdı.

CIA KADINLARI SEVMEZ

Gerek kişisel durumlarımız, ge-

rekse görüşümüz bakımından bir birinden hayli farklı kimselerin meydana getirdiği bir gruptuk. JOT'lardan biri ince uzun, profesör kılıklı biriydi; başka biri eski bir atletti; diğer biri tombul, neşeli hâli ile tipik bir sigorta prodüktörüydü. İçimizdeki en kalabalık grup ise, görünüşe göre, öğrencilerinin çoğunluğu Stanford ve UCLA gibi Batı kıyısı kurumlarından ve Güney okullarından gelen Ivy League üniversiteleri öğrencileriydi. Politik görüşleri bakımından ise, en geniş grup, liberal kafalı diye nitelendirilebileceğim kimselerdi; ağız kalabalık bir eski bahriyeli ve Kentucky'li bir subay gibi tek tük şoven tipler de bulunuyordu. Aramızda hiç zenci yoktu (bizden sonraki sınıfa bir tane alındı). JOT'lar arasında Şarklı kimse olmadığı gibi, kadın da yoktu. Çünkü CIA, evlenip işten ayrılmaya meyilli kadınları yetiştirmek için vakit ayırmaya ve yatırım yapmaya istekli değildi. Ancak uzakta küçük merkezlere beraberce çalışan karı - kocalar yerleştirildi. Bu çeşit ekiplerde kadın yine JOT sınıfından sayılıyor ve rutin büro işlerinde yardımcı olmak üzere yetiştiriliyordu.

AJANLARIN ÜCRETLERİ DÜŞÜKTÜR

Bir süre sonra, sınıfımızdaki arkadaşlardan büyük kısmının bu işe sâdece fazladan para kazanmak düşüncesiyle girmiş olduklarını anladım. (Ajanlara verilen standart ücret pek öyle ahişim şahım bir yekün tutmuyordu). Devlet baremine göre işe başlayan bir JOT, yılda aşağı yukarı 7500 dolar alırdı, doktora yapmış olanlara ise iki üst dereceden maaş verilir. Oysa Amerika dışında hayatlarını tehlikeye atmadan çalışmakta olan FBI ajanları, bundan da bir üst derece ücret alırdı. Bu durum, CIAda çalışanların homurdanmalarına yol açmaktaydı. Fakat CIA gayet iyi biliyordu ki, bir kimse herhangi bir işe sırf para kazanma niyetiyle girerse, «hasım» tarafından satın alınmaya elverişli bir durumda demektir. Belki biraz melodramatik olarak görünecektir ama, bizim sınıfımızdakilerden çoğu, bu işe bir casusluk ticaretine atılmanın hayali ve sevdası ile girmişlerdi.

Eğitim programımızın başında iki gün süren bir beyin yıkama (andoktrinman) dersi bulunuyordu. Bu derslerde CIA'nın tarihi, komünizmle mücadelede ve Amerikan yaşayış tarzının korunmasında CIA'nın oynadığı vazgeçilmez rol hakkında ateşli konuşmalar yapılıyordu. Ancak bu konuşmaların yapıldığı, gümbür gümbür öten süper-vatanseverler gibi değil de ince zekâlı kimseler olarak, seslerinin perdesini hiç yükseltmezlerdi. Casusluğun kirli bir iş olduğunu, fakat «hasım»ın zalim ve elinden geleni ardına koymaz taktiği yüzünden bizim de dışarıya bir mücadeleye tarzından başka bir şey yapamayacağımızı söylerlerdi.

U-2'LER CIA'NIN ZAFERİDİR

CIA'yı iş basında gösteren ve kendileri tarafından hazırlanmış filmler oynatırlardı. Bu filmler, Hollywood'vari bir sürükleyiciliğe sahipti. CIA'nın heyecanlı şeylere zaaflı vardı. 1963'teki yetiştirme sınıfına devam etmiş bir arkadaşım, U-2 maceraları ile ilgili bir filmi anlatmıştı bana. Film gösterilmeden önce bir açıklama yapan öğretmen, Başkan Eisenhower'ın U-2'lerin CIA uçağı olduğunu inkardan vazgeçtiğini bir sır olarak söylemişti. Arkasından da «Ama aldığımız bunlar siz, U-2 netice itibarıyla CIA için bir zaferdir» demişti. Bu süre içinde Sovyet liderleri öfkeden hop oturup hop kalkmışlardı; zira hem bir tane U-2 düşürmemişler, hem de bu beceriksizliklerini dünyaya ilân etmeye yanaşmamışlardı. Filmdeki fotoğraflar, bu «uçan fotoğraf makineleri»nin önemli bir keşif faaliyetini başarıyla yürütmüş odanın arka tarafına doğru yavaş yavaş çekilmiş ve şu anonsu yapılmıştı: «Beyler, işte filmimizin kahramanı». Ve kapının önünde Francis Gray Powers görünmüş, öğrenciler onu alkışlamış.

TEK ÖLÇÜ: ANTİKOMİNİZM

Derslerde ve filmlerde, memleket içi ve milletlerarası komünizmin tahlilleri yapılıyordu. Amerikan Komünist Partisi, FBI karşı - casusluk teşkilâtı tarafından dışları sökülmüş bir kaplan olarak tanıtılıyordu. Fakat milletlerarası komünizm, bütün dünyayı tehdit eden müthiş bir tehlike biçiminde sunulmaktaydı. Kısa bir süre sonra anladık ki, CIA için her şeyin ölçüsü «antikomünizm» idi; bütün dünyadaki politik gruplaşmaların kapalı şekilde desteklenmesi, bu grupların ne dereceye kadar antikomünist olduklarına göre ayarlanıyordu. Ve yine çok geçmeden farkına vardım ki, CIA'nın lütuflarına mazhar olan grupların çoğu, komünist hasımdan daha az totaliter zihniyetli değildi...

CASUSLAR KISKANÇ OLUR

Dersler sırasında çeşitli istihbarat örgütleri arasındaki kiskançlıklar da su yüzüne çıkmaya başladı. Öğretmenlerden birini hatırlıyorum ki, şimdiye kadar CIA'yı terk eden tek görevli çıkmadığını, buna karşılık Millî Güvenlik Teşkilâtı (National Security Agency)'nin «eskimiş» bir boru gibi sızıntılar yaptığını söyleyerek övünüyordu. CIA ile FBI'nın da yıldızı hiç barışmamıştı ve aralarında tarihi kökleri bulunan bir yabancılık vardı. İkinci Dünya Savaşından sonra OSS dağıtıldığı zaman, FBI Başkanı Edgar Hoover, bu teşkilâtın dış ülkelerdeki haber alma görevini ele geçirmek için hemen Beyaz Saraya koştu. Fakat Başkan Truman, tek

kişide fazla kudret toplanmasından hiç hoşlanmadığı için, bu teklife hiç yüz vermedi. Sonradan Truman CIA'yı kurduğu zaman, Hoover bunu hiç hoşlanmadığı için, bu teklife hâtlarını Başkara iletmekten büyük keyif duydu.

CASUSLAR DA GEVEZEDİR

Daima güvenliğe dikkat etmek gerekliliği, her fırsattan faydalanılarak kafamıza çakılmak isteniyordu. Örneğin bir JOT bizim yanımda hastalanır ya da kaza geçirirse, onu kesinlikle yalnız bırakmamız öğretilmişti. Zira böyle durumlarda insan yarıyarıya bilincini kaybetmiş olabilir ve bazı gizli bilgileri ağzından kaçırabilirdi. Ayrıca geçmiş hayatımızla ilgili teferruatı arkadaşlarımıza anlatmaktan kaçınmamız tembih edilmekteydi. Bu da küçük bir güvenlik oyununun sahneye konmasına yol açmıştı. Herbirimiz teker teker kenara çekilmiş ve arkadaşlarımızdan birinin azından geçmiş hayatı ile ilgili bilgiler sızdırma görevi verilmişti. Bu deneme, yalnız herhangi bir kimse'nin ağzından hiç çaktırmaksızın ne kadar bilgi sızdırılabileceğini göstermekle kalmadı, aynı zamanda birçok öğrencinin —kendilerine sıkı sıkı öğütlenmesine rağmen— geçmiş hayatlarıyla ilgili gevezelikler yapmaya ne kadar yatkın olduklarını da ortaya çıkardı.

CIA tarafından alınan güvenlik tedbirleri, aşırı sayılabilecek dereceyi buluyordu. Etrafı nöbetçilerle sıkı sıkıya çevrili teşkilât binalarında dahi, iş bittikten sonra daktilo makinelerindeki seritler çıkarılıyor ve kasalara kilitleniyordu. Teşkilât içinde çok gizli konuşmalar yapıldığı zaman, normal dahili telefonlarla konuşmamıza izin verilmiyordu. Böyle durumlarda, devamlı şekilde güvenlik kontrolü altında bulundurulmuş özel «kırmızı hat» ı kullanmamız gerekiyordu.

CIA KAPALI BİR AİLEDİR

Alınan bütün bu güvenlik tedbirlerine rağmen, CIA'nın zayıf noktaları yok değildi. Örneğin, Teşkilât, bekârların apartman dairelerinde beraber oturmalarını, evlilerin de yine aynı binadaki dairelerde toplanmalarını öğütüyordu. Bu yüzden de, aynı binalarda oturan ve Washington havasına aşına olan komşular, çok geçmeden «casus» kokusunu alıyorlardı. Gerçi sosyal hayatımız çoğunlukla Teşkilâtta diğer arkadaşlarımızla beraber bulunmaktan ibaret kalıyordu, ama «dışarda» olduğumuz veya kokteyl partilere gittiğimiz zaman tanıştığımız kimselerin mutad «Hangi işte çalışıyorsunuz?» sorusuyla karşılaşınca, «DOD (Millî Savunma Dairesi)'de memurum» diye bir takım lâflar geveliyor, arkasından da karşımızdakinin yüzünde beliren

Radyo komünikasyonu ve özel yerlere mesaj bırakma konularında eğitim gördük. Politik sorunlar kurslarından geçtik. Önce, partiden ayrılmaya hazır olduğumu sandığımız bir Komünist Partisi üyesine nasıl yaklaşabileceğimizi öğrendik. Bir düşman ülkesinde çalışan CIA ajanları olduğumuz varsayımına dayanan manevralara katıldık. Örneğin, bir tersanenin civarında dolaşarak, işçilerin tersane ve gemiler hakkında ne kadar bilgi edinebileceğimizi ölçtük. 1,5 metreden daha kısa mesafelerden bir polis ya da mağaza dedektifinin v.s. gizlice fotoğraflarını çektik. Polis, FBI ya da tersane güvenlik memurları tarafından yakalandığımız takdirde, bunları kandırıp kurtulmak için direktif almıştık. Bunu başaramadığımız takdirde, bize Washington'da başvurabileceğimiz bir telefon numarası verilmişti. Fakat bu numaraya telefon etmek, güçlü bir casus olma konusunda başarısızlığa uğradığımız anlamına geliyordu.

KENNEDY KORKAK ÇIKTI!

Kısa bir süre sonra, öğretmenlerimizin boş saatlerimizde dahi bizi tarttıkları ortaya çıktı. Bazan üssün barında aramıza katılarak içkiye dayanıklılığımızı ölçüyorlardı. Bir kaç kadeh içtikten sonra sızan öğrenciler, sessizce program dışı bırakılmışlardı. Fakat bir, aynı zamanda haber konusunda başlıca kaynağı. Öteki üç personelden, birkaç kadeh içtikten sonra, üssün tecrit edilen bir bölümünde Kübalıların gizlice eğitildiklerini öğrendim. Tahminime göre, bu Kübalılar daha sonra Domuzlar Körfezi çıkartmasına katıldılar.

Domuzlar Körfezi bozgunu CIA'nın maneviyatına büyük bir darbe oldu. Yukardan verildiğini tahmin ettiğim bir direktifle, bizlere, «Kennedy'nin sınırlarına hâkim olamaması»nın ve hava harekâtı için Florida'daki uçaklara emir vermemesinin bozguna yol açtığı söylendi. Harekât sırasında Castro, birkaç saatte temizlenebilecek Liberator ve Mustang uçaklarına sahipti. CIA yetkilileri, Kennedy'nin korktuğunu, bu yüzden uçakların Merkezi Amerikadan havalandıklarını ve bu sebeple Küba'ya yetişemediklerini söylediler. Çıkartmada kullanılan malzeme —uçak, gemi ve silahlar— yabancı ülkelere verilen ihtiyaç fazlası malları idi. CIA, Amerikanın yabancı ülkelere sattığı malzemeyi yeniden satın almış ve üzerlerindeki tüm Amerikan işaretlerini silmişti. Küba bozgunundan sonra dahi CIA'nın Küba'lı mültecileri bu üstte eğitmesi gariptir. CIA, yeni bir çıkartma gücü yaratma umudunu hiçbir zaman terketmemiştir.

Eğitim okulundan «mezunivet»

imizi takibeden kur'alarımızı çektik. «Şirket» binasının iki ana kanadı vardır. Biri, DDI (İstihbarat Direktör Yardımcısı)'dır. Bu işin ana yarıdır. DDI, istihbaratla ilgili tüm malzemeyi açıkça toplar. CIA yetkililerini haiz temsilcileri, Ajans'taki çeşitli görevler için Amerikan yurttaşlarını örgüte alır, Amerika dışında seyahat eden işbirliğine hazır Amerikalılar ve yabancılarla temas kurar ve buna benzer görevleri yürütür. FBI'dan ayrılan çok kişi ya DDI'ya ya da Ajansın güvenlik bölümüne verilir. Güvenlik bölümü, personelin davranışlarını izler, «şirket» işlemlerinin kontrolünü yapar ve personelin faaliyetleri üzerinde tam bir kontrol mekanizması gibi hareket eder.

KİRLİ İŞLERİ, PLÂNLAMA DAİRESİ YÜRÜTÜR

DDI'dan tamamen ayrı olan bina nın öteki kanadında DDP (Plânlama Direktör Yardımcısı) bulunur. DDP, gizli operasyonları yönetir. Bu, her türlü casusluktan hükümet darbelerine kadar tüm kirli işleri kapsar. DDP'nin faaliyetleri hakkında son projelerinden bir fikir alınabilir: Tayland sınır polislerinin eğitimi, Tibet'teki komünist aleyhtarları çetelerin donatımı, Güney Amerikadaki antropolojik araştırma maskesi altında politik oyunlar çevirmeye yönelmiş Camelot Projesi. Bu sebeple, Beyaz Sarayda Mc Georgy Bundy ile ve onun halefiyle yakından işbirliği yapan CIA ajanının Plânlama Dairesine mensup olmasına şaşmamak gerekir.

Beni kendi taraflarına çekmek isteyen bir DDI memuru, CIA'nın istihbaratının yüzde doksanının açık kaynaklardan geldiğini ileri sürdü. Ona göre, büyük bütçeye sahip Plânlama Dairesinin casusları bir çok karışık işlere girmektedirler. Fakat bu teşebbüslerin çoğu yararlı olmuyordu. Bu yetkilinin söyledikleri doğru bile olsa, Plânlama Dairesinin seçkinleri arasından ayrılmaya niyetli değildim.

İlk görevim, Merkez'deki yabancı masalardan biri oldu. Deniz aşırı ülkelere gelen raporları gözden geçiriyor ve tavsiyelerde bulunuyordum. Arada sırada da demirperde gerisindeki kentlerin haritalarını ve fotoğraflarını alıp mesaj bırakabilecek park kanepelerini, köprüleri ve işaret noktalarını notalıyordum. Bu malzemenin büyük kısmının eskidiği ve haritalarda gösterilen bazı yerlerin gerçekte artık mevcut olmadığı kamsındaydım. İşte bu sıralardadır ki, Ajansın prestijine gölgeler düşmeye başladı.

Bu elbette ki güç bir işti. Teşkilâtın müsamahası yoktu. En az 15 yıl dışarıda çalışan ajanların merkeze alındıklarını ya da emekliye ayrıldıklarını gördüm. Artık ömürlerini istihbarat işlerine harcamış bulduklarından ellerinden başka iş de gelmiyordu. Bazen «Şirket», bunların National Security Agency (Ulusal Güvenlik Teşkilâtı), Ordu İstihbarat Örgütü ya da başka bir istihbarat örgütüne girebilmeleri ve emekliliklerini oralarda tamamlama bilmeleri için çaba sarfediyordu. (Unutmamak gerekir ki, hoşnutsuzluğa sevk edilen bir ajan, güvenlik açısından tehlikelidir.)

CIA, HER YERE SIZMIŞTIR

CIA'nın operasyonlarının genişliği, korkunç derecede büyüktür. Amerikan Hükümeti'nin dış konularla ilgili her dalında DDP ajanları bu lunur. Bunlar arasında Amerikan Merkezi (USIS), Milletlerarası Yardım Teşkilâtı (AID), Özgür Avrupa radyosu ve Dışişleri Bakanlığı vardır. Ajans, deniz aşırı ülkelerde her

çeşitli sını ve ticari şirketlere sahiptir. Bunları, faaliyetlerini maskeleyen için kullanır. Uzak Doğu'daki «Air America» firması, «Şirket» in çok iyi tanıyan bir teşebbüsüdür. Civil Air Transport, artık Ajanstan gelen malî yardım görmemektedir, fakat yine de Yönetim Kurulu üyelerinden en az biri CIA'nın adamıdır.

CIA'nın Washington'daki merkezinde çalışmak insana Ajansın faaliyetleri ve rolü konusunda bilgi vermektedir. Gerçek casusluk operasyonları, Amerika'nın çok uzaklarında vuku bulmaktadır. Yabancı ülkelerdeki ajanlardan birinden gelen bir mesajda güvenlik işareti — her şeyin iyi gittiğine dair bir imlâ hâtâsı ya da kasdı bir yanlışlık — bulunmadığı zaman, bu kişinin yakalanmış olduğu ve muhaberata zorlandığı açıkça anlaşılabilir. Adlarını bilmediğim ve sadece numaraları ile tanıdığım bu kişiler, artık bir satranç tahtasındaki piyondan başka bir şey değildir.

Fakat bizzat ben merkezden alınarak bir dış göreve verildiğim zaman böyle bir bağlantıyı kurmak artık mümkün olmadı. Bu yakalanmaktan ya da tanınmaktan korktuğum için değildi. Çok iyi eğitim görmüşüm ve «Tradecraft» yeteneklerime güveniyordum. Fakat merkezdeki filial kulemden çok zekice yönlendirilmiş piyonlar, birden gerçek kişiler olmuşlardı. Onları bulma ve kullanma sırasında yakından tanıdım.

Bunların arasında öğrenciler, yabancı öğrenciler ve genç idealistler vardı. Çeşitli kaynaklardan bunlar hakkında raporlar ve değerlendirmeler elde ettim. Bunları kendi saflarımıza almak için genel merkezden izin geldiğinde, hepsini bir kitap gibi biliyordum.

İDEALİSTLER NASIL TUZAGA DÜŞÜRÜLÜR

Bu kişisel manevralar çerçevesinde, bir kimsenin sadakatini sağlayabilmek için teşkilâtın kirli usullerine sık sık başvurmak zorunda kalıyordum. Örneğin, bu kimsenin çok küçük bir işte yaptığı yardım dolayısıyla kendisine «masraf» olarak 10 dolar veriyor ve resmi bir makbuz imzalatıyordum. Sonra bu 10 rakamının önündeki sıfırları üçe çıkararak, eğer bizimle işbirliğine razı olmazsa, «çok değerli yardımları» karşılığında teşkilâtımızdan 1000 dolar aldığını dair makbuzu herkese göstereceğimi söyleyerek tehdit ediyordum. Zamanla bu çeşitli aldatmacalar, özellikle genç ve saf idealistlere karşı kullandığım zaman, iyice canımı sıkmaya başladı. Bu insanların yüzleri hayalet gibi gözlerimin önünden gitmiyordu. Ajan olanlar arasında da, kandırılmaya çalıştıkları kimseler arasında da yaptıkları işten pişmanlık duyanlar az değildi. Bazıları, böyle bir iş yapmayı soğukkanlılıkla düşündükleri zaman dehşete kapılıyor ve ortadan kayboluyorlardı. Diğer bazıları tevkif ediliyor ve yine nereden çekiliyorlardı. Teşkilâtta kalanlar da, gittikçe kişilik değiştirerek sinik ve katı yürekli casuslar haline geliyorlardı.

Ben CIA'ya böyle işler için girmiş değildim. Erkekçe bir mücadele usulü değildi bunlar. Saldırgan hep bendim: Aldatarak, insanların kanına girerek, inandırarak, şantaj yaparak bu temiz gençleri çok pis bir işin içine itiyordum. Hep demokrasi uğruna!..

CIA ADAM ÖLDÜRÜR MÜ?

Adam öldürmekten hiç bir

nsi tebessümü seyreliyorduk. Aramızdan bazıları kızlarla, çoğunlukla teşkilâtteki kızlarla, beraber yaşıyorlardı, ama daha serbest münahebetler kurmaktan da kaçınıyorlardı. böylece güvenliği tehlikeye so-

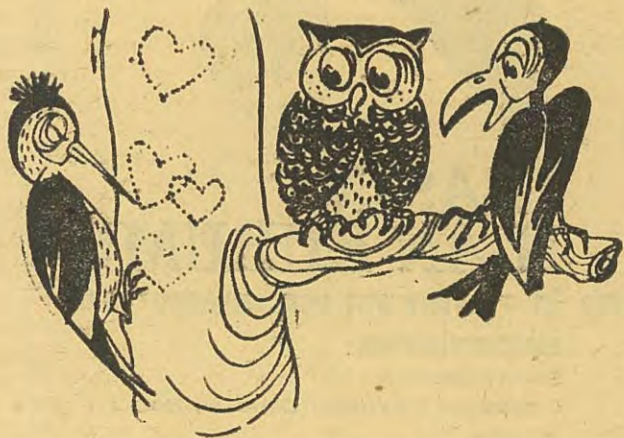
CIA'NIN ADI «ŞİRKET»TİR

Başlangıç eğitimi safhasından sonra, casusluğun gerçek metodlarını ve tekniklerini öğrendiğimiz Tradecraft-meslek eğitimi» denilen safhasına girdik. Washington'dan ayrılacağımız için, soranlara, önüllü olarak «program değerlendirilmesi» ile ilgili DOD misyonuna atılacağımızı söyleyecektik. CIA'nın ilgililerince kullanılan gizli adı «şirket» idi CIA'nın özel havayollarından birinin uçağı ile birkaç yüz mil ötedeki üssüne uçtuk.

«Tradecraft» kursları, ajan kaydetme, rapor doldurma ve fiziki araştırmalar yapmayı kapsıyordu. Türünmez mürekkeple yazma, telgraf-telefon tellerinden haber alma, nahtarsız kapı açma, fotoğrafçılık, mikrofilmcilik ve öteki casusluk sanatları uzmanları, işin inceliklerini ve esaslarını öğretmek üzere Washington'dan gelmişlerdi. Bizden zaman olmamız istenmiyordu. «Şirket» ten daima bir yardımcı uzman isteyebilirdik. Fakat yine de bir tehlike karşısında gerekebilir endişeyle, bu konularda bilgi sahibi olmamız şart sayılıyordu.

TELEFONLAR NASIL DİNLENİR?

New York'a gidecek ve birbirimizin odalarından telefon tellerinden haber alacaktık. CIA'nın elektronik dinleme cihazları, tahminle- nin çok üstünde mükemmel şeylerdir. Telefon tellerine takılabilen aletler, otomatikman konuşmaları aydınlatmaktadır. CIA, bu işler için ilda milyonlarca dolar harcamaktadır.

zaman açıkça söz edilmezdi, ama bize öyle bir duygu aşılanmıştı ki, başka yol bulunmadığı zaman adam öldürmekten de çekinmemeliydik. Bir ara eğitim sınıfının kuşularının D Grubu diye bir gurup üzerinde toplanıldığını hatırlıyorum. Bu kuşu, kulaktan kulağa fısıltılar halinde ifade edilirdi. A, B veya C diye adlandırılan bir grup yoktu. O halde bu D Grubu denilen muamma gibi topluluk nereden çıkmıştı, ne iş yapardı? Bunu kimse kesinlikle bilemiyordu. Yalnız sınıftaki deslekdışlardan biri, kendi sınıfında bu muamma çözmeye yardım edecek bir olayın hikâyesinin anlatılmış olduğunu söyledi bir gün. Anlattığı şey de şuydu: Adamın biri Domuzlar Körfezi çıkartması için Nikaragua'da hazırlanan konaklama yerlerinden birinin fotoğraflarını çekmişti. Bu fotoğraflarda, henüz havalanmamış Amerikan uçaklarının numaraları ve resimleri de görünüyormuş. Florida'dan New York'a otostop ile giden adam, bu fotoğrafları çektiğini yanındaki bir adama anlatmış. Bu adamda tesadüfen, CIA'nın Florida'daki çeşitli konaklama yerlerinden birinde çalışan teşkilât görevlisiymiş. Hemen «Şirket» e durumu haber vermiş. Otostopçuyu yakapça edip sorguya çekmişler. Kendisini satın almak mümkün olmamış, bütün olup bitenleri ve çektiği fotoğrafları bir gazeteye vermek üzere olan bir idealist imiş. İşte bu olayı anlattıktan sonra, sınıftaki öğretmen şunları eklemiştir: «Evet, bu adam elindeki belgeleri bir gazeteye vermeye giderken yolda kendisine bir kamyon çarptı ve ölümüne sebep oldu. Elindeki fotoğraflar da kayıplara karıştı».

GERİLLAYA KARŞI SAVAŞ

İşte öyle bir an geldi ki, bütün bu gerçekler kafamın içini kemirmeye başladı ve dış ülkede yeni bir göreve gitmeden karargâha dönmeyi ve oradan da sivilere askerî eğitim veren bir okula girmeyi tercih ettim. Bu okulun açıklanan amacı, bizleri, gerillalara karşı kendilerini savunmak isteyen köylüler için öğretmen olarak yetiştirmek ve cihazlandırmak idi. Buna inanabiliyordum.

Eğitim programımızın ilk kısmı klâsikti. Fakat sonradan CIA'nın tahrip eğitimi merkezine götürüldük. Küba'lılar klâsik ve su altı tahrip faaliyeti için işte burada eğitilmekteydiler, hâlâ da bu eğitime devam ediyorlar. Biz de, Cenevre konvansiyonuna tamamen aykırı tahrip faaliyetleri eğitimini burada gördük.

Kanun dışı edilmiş silâhlar arasında dokunur dokunmaz patlayan kurşunlar, susturucu cihazla donatılmış makineli tüfekler, özel olarak imal edilmiş patlayıcılar, daha yapışkan ve daha sıcak Molotov Kokteylleri için napalm vardı. Yeni model otomobiller, vagonlar ve gaz tankları üzerinde çalışarak tahrip tekniklerini öğreniyorduk. Bütün bir bölgeyi çobucak patlayıcı madde ile örtmenin ve havaya uçurmanın metotlarını öğrenmiştik.

Öğrendiğimiz en şeytani metotlardan biri de, «mini-top» adı verilen bir icattı. Bu top, plâstik

CIA'DA PARA ÖDEME GÜNÜ

patlayıcı ile doldurulmuş bir teneke kutunun tepesine yerleştirilmiş çukur bir çelik parçasından yapılmıştı. Top ateşlendiği zaman, plâstik patlayıcı, içinde dönen çeliğin sürtünmeden dolayı öylesine kızışıyordu ki, bembeyaz ateş parçası halinde bir mermi oluyordu. Bu âleti çeşitli şekillerde kullanmak mümkündü. Bunlardan bir çeşidinin denemesini bizim önümüzde yaptılar. Küçük topu, bir otobüsün benzin deposuna o şekilde yerleştirdiler ki, ateş haline gelen mermi benzin deposunu patlatıyor ve alevler içindeki benzini bütün otobüsün içine yayıyordu. Böylece otobüsün içerisinde bulunanların cayır cayır yanmaktan kurtulmaları mümkün de geldi. İşte sanıyorum ki o anda kafamın içinde, gerçek, şimşek gibi çakmıştı. Cayır cayır yanan otobüs dolusu insanla demokrasi arasında nasıl bir ilişki bulunabilirdi? Demokrasi ve CIA adına, tesadüfen biraraya gelmiş insanların tutuşturmaya benim ne hakkım vardı? Entellektüel oyun sona ermişti. Bu teşkilattan ayrılmahydım.

SONUNDA İSTİFAMI VERDİM

«Kişisel nedenler» le istifa ettim. İstifam istemiye istemiye kabul edildi, çünkü istidatlı bir genç JOT'u kaybetmek teşkilâtın hiç hoşuna gitmezdi. Dil dökmeler ve üstü kapalı tehditlerle beni de vazgeçirmeye çalıştılar. Ama ben kararımı vermiştim. Önümdeki yolu görüyordum: Yalan söylemek, tuzığa düşürmek ve belki de öldürmekten ibaret bir meslek. Bu mesleğin şimdiden etkisi altında kalmaya başlamıştım: İkiyüzlülük bende ikinci bir tabiat haline gelmişti ve teşkilattan olmayan kimselerle konuşurken bile doğruyu söylemeye dilim varmıyordu.

Bugüne kadar Amerikan halkına, CIA'nın gizlilik perdesi arkasında neler döndüğünü anlatacak pek az yazı yazılmıştı. Öğrencileri teşkilâta almak, ihanet, adam öldürme ve terör için çalıştırma kararını, «millî güvenlik» in gereklerini bu şekilde yorumlayan küçük bir CIA sefleri klâğı vermiştir. Bu hikâyeyi sizlere anlatmak isteşimin nedeni de,

gerçekleri bilen kimselerin çok daha başka yorumlar yapacağına inanmakta oluşumdur.

Son zamanlarda CIA hastalı-

ğının mikroplarının millî hayatımıza nasıl dalbudak salarak yayıldığını gördük. CIA çok tehlikelidir, çünkü eninde sonunda bir bürokrasiden başka bir şey değildir. Fakat öbür bürokrasiler gibi, hesapları normal şekillerde tutulmaz. Her yıl miktarı açıklanmayan milyonlarca doları, kendisinden hiç hesap sorulmayacak şekilde sarfeder.

Böylece, «millî güvenliği korumakla»la görevli bir teşkilâtın Amerikan millî yaşayış tarzını ve sistemini tehdit eden açık bir tehlike haline gelmiş olması gibi bir paradoks vardır ortada. CIA'nın ahlâk bozucu paraları ve yabancı felsefesiyle, gittikçe yayılarak genişlemesi, sonunda demokratik toplumumuzu yıkabilir. Yargıç Brandis'in vaktiyle söylediği gibi gayelerin vasıtaları meşru kıldığı felsefesi, işlenen günâhın korkunç bir şekilde cezalandırılmasına yol açar.

CIA'yı ilk tasarlandığı şekliyle, mütevazî ve düzenli bir profesyonel grubun sadece haber topladığı bir teşekkül hâline getirmesek, günâhların cezalandırılacağı gün fazla gecikme den gelecektir.

REKLAMINIZI
GAZETE VE DERGİLERLE
DEĞERLENDİRİN!

BASIN İLAN KURUMU

YURT İÇİ VE YURT DIŞI REKLAMLARINIZ İÇİN
HİZMETİNİZDEDİR.

Genel Müdürlük :

Cağaloğlu, Türkocağı Caddesi No. 1,
İstanbul

Telefon : 27 66 00 - 27 66 01

Telgraf adresi : BASINKURUMU

PROF MAURICE DUVERGER'İN ÖNEMLİ İKİ YAZISI:

Savaşa doğru mu?

«Sovyetlerin tutumlarını sertleştirmesi, savaşın genişlemesi tehlikesini azaltmaktadır.»

Vietnam Savaşı biçim değiştirmektedir. Ho Chi Minh ve halkının hayranlık verici mukavemeti, — Sovyet malzemesi ve teknisyenleri mevcut olmasa — Amerikan'ın seferber ettiği büyük imkânlar dolayısıyla kırılabilir. Son haftalarda Sovyet yardımındaki büyük artışları ve bu yardımın karakterini anlamak için günlük bildirileri okumak dahi yeterlidir. Tırmanma yolunda Washington'un attığı her adıma karşılık, bundan böyle Sovyet müdahalesine de paralel bir gelişme olacaktır. Çin-Hindi kıtasında nüfuzunu sürdürmek amacıyla Amerikan'ın güştüğü sömürge seferi, gittikçe artan ölçüde ABD ile Sovyetler'i karşı karşıya getirmektedir.

Büyük devletler, İspanya Harbinde olduğu gibi, araya giren kişiler vasıtasıyla, örtülü biçimde çatışmaktadır. Ne var ki, büyükler, çatışmayı genişletmemek hususunda 30 yıl öncesine nazaran çok daha kararlıdır. Sovyetler ve Amerikalılar Güney-Doğu Asya'da savaşmaktadırlar. fakat hâlâ bütün güçleriyle de beraberce bir yumuşama araştırmaktadırlar. Genel ve direkt bir çatışmayı önlemeye azimlidirler. Bu sebeplerdir ki, Vietnam Savaşının kalabileceği ümit edilebilir.

Ne var ki tırmanma ilerledikçe, bu ümit azalmaktadır. Sovyetler, Amerikan teşebbüslerine mukabelelerinde hâlâ çok ihtiyatlıdır. Ama pek yakında onlar da dönüşü olmayan hareketlere itilebilirler: Kuzey Vietnamlılara mukavemet için gerekli yeterli kadar malzeme ulaştıramadıkları gün, daha direkt biçimde müdahaleye zorlanabileceklerdir.

Esasen Sovyetlerin mevcut ihtiyatlılığı, onların müdahale azmini Washington'un olduğundan az görmesine yol açtığı ölçüde tehlikelidir. Eğer 1914'te Merkez Devletleri, İngiltere'nin bütün gücüyle karşı koyacağını bilseydiler, belki de savaş çıkarmaktan vazgeçerlerdi.

İngiltere böyle hareket etmek zorundaydı, ama Alman yöneticileri bunun farkına varmadılar. Bugün de Sovyetler Birliği, Vietnam müttefiklerinin ezilmesine müsaade edemez. Fakat Başkan Johnson'un bunu anlamaması mümkündür. Moskova'nın gittikçe açık biçim-

de yaptığı uyarımları, Johnson'un propaganda saymasından ve yanılma sonucu felâkete yol açmasından korkmak gerektir.

SALDIRGAN DEMOKRASİ VE BARIŞÇI DİKTATÖRLÜK
İspanya Harbine nazaran,

ASLINDA GÜREŞEN BÜYÜKLERDİR

Eğer Vietnam Savaşı, Sovyet — ilişkilerini bozmasaydı, Orta Doğu buhranı, belki de patlak vermeyecekti. Şüphesiz, küçük devletler, büyüklerin nâdiren istedikleri gibi oynatacakları piyonlardır. İsrail, yalnızca, «Amerikan emperyalizminin bir ajanı» değildir, ne de Mısır «Kremlin'in ajanı»dır. Arap Dünyasında, yahudi devletinin yarattığı tutkular, bir Washington — Moskova anlaşmasının yatıştırılamayacağı ölçüde şiddetlidir. Ne var ki, böyle bir anlaşma, 1957'den beri görüldüğü gibi, bu şiddetli tutkuların önlenemez hâle gelmesini engelleyebilir. Bu sebeple, ne İsrail'in Suriye'yi istila etme tehditleri, ne de Reis'in mukabelesi, bugünkü Orta Doğu buhranının gerçek sebebi değildir. Gerçek sebep, Vietnam konusundaki Sovyet — Amerikan çatışmasıdır.

İster Ruslar Nâsır'ı teşvik etmiş olsun, ister Nâsır Rusları peşinden sürüklemiş bulunsun, bunun önemi yoktur. Önemli olan, buhranın Sovyetler Birliğinin işine yaramasıdır. Buhran, Ruslara Vietnam Savaşı açısından ikinci bir cephe açma imkânını getirmektedir. Ruslar, Güney Doğu Asya'da, Amerikan tırmanması arttığı ölçüde, malzeme yardımlarını çoğaltmaktan öte bir şey yapamazlar. Zira daha direkt bir müdahale, dünya harbi tehlikesi yaratacaktır. Bu noktada, barış içinde bir arada yaşama kuralları her zaman geçerlidir. Kural, iki büyüklerin yüz yüze mücadeleden kaçınmaları biçimindedir.

BU HAYIRLI BİR GÜREŞ OLABİLİR!

Bu yüzden yarıyarıya felce uğrayan Sovyetler, dünyadaki nü-

tek fark, hasımların savaşta genişletmekten kaçınma arzularından ibaret değildir. Bugünü 1933-39 döneminden ayıran daha radikal bir fark vardır: Demokratilerde diktatörlükler yer değiştirmişlerdir. 30 yıl önce, barışçılığın az çok felce uğrattığı liberal rejimler, otoriter rejimlerin savaşçılığını önlemeye çalışmaktaydı. Bugün ise saldırı savaşını, bir demokrasi yürütmekte ve ona büyük bir ıllımlık içinde bir diktatörlük mukavemet etmektedir.

Konformist darlığı, ırkçılığı ve gizli şiddetçi eğilimleri hakkında ne düşünülürse düşünülün, Amerika liberal bir ülkedir. Buna karşılık, liberalleşme yolunda ciddi ilerlemeler kaydetmesine rağmen, mesele Daniel ve Siniavski'nin hap solmasının sembolize ettiği üzere, Sovyetler Birliği hâlâ otoriter bir rejimdir. Bununla beraber, ABD, savaşçı ve emperyalisttir. Sovyetler Birliği ise, barışçudur ve (hâlen) halkların kendi kaderlerini kendilerinin çizmesi ilkesine saygılıdır.

Bu durum, demokrasi konusundaki geleneksel fikirleri yeniden düşünmeye sevkettirir. Zira bugünkü politikasını yalnızca bir Johnson'a bağlamaya imkân yoktur. Nabız yoklamaları ve öteki araştırmalar göstermektedir ki, Amerikan halkı, Johnson politikasını tasvip etmektedir. Tırmanmayı arttırdıkça, Johnson'un prestiji yükselmektedir. Uzlaşıcı davranınca prestiji düşmektedir. Hanoi'de sivilerin katliamı, Kuzey ekonomisinin sistematik tahribi ve Jenosid'e kayış, 1968 başkanlık seçimleri için oy toplamaya yaramaktadır.

Benzer bir tecrübeyi, biz Fransızlar, Amerikalılardan önce yaşadık. Kudret politikasının demokratik kurumlara rağmen, bir halkı nasıl kötü ifratlara sürüklediğini bilmekteyiz. İçerde diktatörlük bir ada-

ma herşeyi yapma imkânı verdiği için tehlikelidir. Ama dışta tahakküm de tehlikelidir. Zira bütün bir millete, aynı hareket serbestisini getirmektedir. ABD'nin bulunduğu hegomanya durumu ve herşeyi yapabileceğine olan inancı, dünya barışı bakımından muhtemelen en büyük tehlikeyi teşkil etmektedir.

Amerika, kudretinin sınırlarını ne kadar iyi ölçebilirse, bu sınırları aşmaya o kadar az hevesli olacaktır. Onun içindir ki, Sovyetlerin tutumlarını sertleştirmesi, savaşın genişlemesi tehlikesini azaltmaktadır. Moskova, daha yüksek sesle konuştuğu ve sözlerinin boş laflardan ibaret kalmadığını davranışlarıyla gösterdiği ölçüde, Washington, daha «akıl» olmaya yönelecektir. Bu alanda, ABD'nin dostlarına da sorumluluk düşmektedir. Kennedy müzakerelerinde, ekonomik ağırlığını gösteren Avrupa, politik ağırlığını hissettirse ve bunu Vietnam barışı için kullansa, süperdevlet hayallerinden kurtulma yolunda ABD ye yardımcı olacaktır.

Son olaylara ışık tutan önemli kitap 12,5 Lira

YÖN YAYINLARI

P.K. 512 — İstanbul

İKİNCİ CEPHE

fuzlarının azaldığını açıkça görmekteydiler. İsrail anlaşmazlığı, onları bu durumdan kurtarmaktadır. Eğer ABD, yahudi devletini kurtarmak için askerî bir müdahalede bulunursa, bütün Arap devletlerinin karşısına dikildiğini görecektir. Yalnız ABD'nin prestiji değil, Batının petrol ikmalî söz konusudur. Görüldüğü gibi, nasıl Vietnam'da Ruslar güç durumdaysa, Orta Doğu'da Amerika güç durumdadır. Bir bakıma, İsrail'in Eliath limanının ablukası, daha az kanlı biçimde, Hanoi bombardımanlarını dengelemektedir.

Böylece zayıf devletlerin, büyüklerin oyuncağı olmasından şüphe edilebilir. Ne var ki, yalnızca ABD Vietnam'da savaşta saplandığı diye, İsrail'in tehdit edildiğini, İsrail'in bunda bir rolü olmadığını düşünmek yanlıştır. Öte yandan, Vietnam'da Amerikan baskısını azaltmak için, Rusların patlamaya hazır bir durumu istismar etmelerinin tehlikeden uzak olduğu sanılmamalıdır. Ama bütün bunlara rağmen, en büyük adaletsizlik ve en büyük tehlike Asya savaşlarında yatmaktadır. Her gün yüzlerce mâsum kişi orada can vermektedir. Üçüncü Dünya Savaşı'nın patlayabileceği yer de orasıdır. Zira Sovyetler Birliği, Hanoi'nin yenilgisini, bir tepki göstermeden kabul edemez. Eğer Akabe Körfezi anlaşmazlığı, bu temel sorunu çözmeye yardımcı olabilirse, son tehlikede, yararlı bir buhran bile sayılabilir.

Bir nokta kesindir ki, Rusya-

Amerikan anlaşması olmaksızın, Orta Doğu'da devamlı bir çözüme varılamayacaktır. İsrail, sonuna kadar yalnızca ordusunun gücüne dayanarak yaşayamayacaktır. Bugünkü kuvvet denemesi, İsrail'i şimdiye kadar üzerinde durmadığı bir gerçekle karşı karşıya getirmektedir. Bu gerçek, komşu Arap ülkeleri ile anlaşma zorunludur. İsrail askerî üstünlüğüne dayanarak, bir kez daha meseleyi çözebilir. Ama kuvvete dayanan bir çözüm, uzun vâgede var olabilmek için gerekli uzlaşmayı çok daha güçleştirecektir. Uzlaşma, şüphesiz kolay ve çabuk olmayacaktır. Ama, eğer büyük devletler istiyorlarsa, eninde sonunda bu uzlaşma gerçekleşecektir.

DEVLER STRATEJİSİ

Orta Doğu buhranından alınacak ders, barışın bir bütün olduğudur. Modern strateji doktrinleri düşünmektedirler ki, nükleer silah sınırsız harbi önlemede, fakat sınırlı çatışmalara imkân vermektedir. Hatta onlara göre, nükleer silah, sınırlı çatışmaları çoğaltmaya yönelmektedir. Şöyle ki, bir çatışma, büyüklerden birinin çıkarlarını ve prestijini vahim biçimde zayıflatıyorsa, o, iki büyüklerin de her ne pahasına olursa olsun önlemek istedikleri direkt ve topyekün bir çatışmaya göze almaksızın, çatışmayı genişletmez. Başvuracağı tek yol, dengeyi sağlamak için, başka yerde sınırlı bir çatışmayı tahrik etmektir. Bu çatışma, yer ve konu itibarıyla çok uzak da olsa, birincisinden

ayrılmaz. Zira ikinci çatışma, birincisinin direkt sonucudur. Bu sebeple, ilkinden ayrı olarak ikinci çatışma çözümlenemez.

Orta Doğu'da barışın anahtarlarından biri Hanoi'dedir. Sovyetler Birliği, ABD onun Vietnam dostlarını bombalar altında ezmede devam ederken, ne sebeple Arap dostlarını ıllımlı davranmaya zorlayacaktır. General de Gaulle'un teklif ettiği Dörtler Konferansı, ancak Kuzey Vietnam bombardımanları durduğu takdirde açılabilir. Ruslar, müzakerelere başlamak için Vietnam'da mütarekeyi şart koşarlarsa, Washington'un tutumunun ne olacağı üzerinde durulacak bir sorudur. Washington, 2 çatışmanın da sürdürülmesinden sorumlu görünmeyi zor kabul edebilir. Öte yandan, Batı kamu oyu pek âlâ anlamaktadır ki, Sovyetler, Kuzey Vietnam bombardımanını sürdürdüğü müddetce, Amerikalılarla aynı masaya oturamazlar.

Ne var ki, giristikleri manevra, Ruslara kartlarını açıkça masaya dökmeye imkânı vermemektedir. Arapların çok ileri gitmelerine müsaade ettikten sonra, Sovyetler, onları birdenbire en sert biçimde hayal kırıklığına uğratamazlar. Hiç bir halk, destek ve himaye beklediği büyük bir dostun, onu başka bir çatışmada koz olarak kullanmasını kabul edemez. Ama Orta Doğu ve Vietnam ile çok daha az ilgili başka milletler, bu fikri ortaya atabileceklerdir. Altıların Roma toptantisından yararlanarak bu işe teşebbüs etmeyisleri esefle karşılanabilir. Avrupa kendinin daha güzel bir imajını nasıl verebilir, bağımsız varlığını ve alın yazısının daha açık sembolünü nasıl ortaya koyabilir?

Hastahanelerde idarî reform!

Plânlı döneme geçişten beri, sendikacılar ile hükümet arasında önemli bir tartışma konusu sürüp gitmektedir. Plân, teknik açıdan tamamen haklı olarak, kamu sektöründeki bütün hastahanelerin tek elden yürütülmesini istemektedir. İşçiler ise, «Sosyal Sigortalar hastahanesi bizimdir, parasını biz ödüyoruz. Hastahaneleri devretmeyiz», demektedirler. Şimdiye kadar gelen bütün Sağlık ve Çalışma bakanları, başlangıçta Plânlanın görüşüne hak vermişlerdir, ama Türk-İş'in baskısı üzerine yumaşmışlar ve işi süruncemede bırakmışlardır. Halbuki şimdi «Jet Bakan» Vedat Ali Özkan, bu işi gerçekleştirme hususunda seleflerinden çok daha kararlı görülmektedir. Bu yüzden geçen hafta Türk-İş yöneticileri ve Özkan arasında sert tartışmalar geçmiştir. Seyfi Demirsoy, «Gelmış bütün hükümetler, bu hastahanelere göz dikmişlerdir. Sağlık Bakanı Vedat Ali Özkan, bir jet hızıyla Sosyal Sigortalar Hastahanelerini kendi bakanlığına devir için harekete geçmiştir. Sorusunu önemle işaret etmek isterim ki, 5 milyon insanın menfaati olan ve bugün kendi evimiz gibi gördüğümüz hastahanelerimizi asla ve asla Sağlık Bakanlığına devretmeyeceğiz. Hatta o kadar ki, sözünün edilmesine bile tahammülümüz yok. İkinci Beş Yıllık Plânda bu husus öngörülmüştür. Şayet bu kanun çıkarsa, AP Hükümeti karşısında bizi bulacak» demektedir. Plâncı Ünal Ege'yi de Demirsoy, «Halkın benimsemiş olduğu plânı tepeden inme uygulamaz. AP milletvekillerinden sendikacı Hasan Türkyay, «Hükümetimiz durup dururken, bu devir olayı yüzünden Türk işçisi ile karşı karşıya gelecektir» uyarısını yapmıştır. Yine AP'nin sendikacı milletvekillerinden Kaya Özdemiroğlu da aynı yönde konuşmuştur.

Bu sert çıkışlar karşısında gerilemeyen ve Dr. Saadettin

Bilgiç tarafından da desteklenen Sağlık Bakanı Özkan, çeşitli kuruluşların ancak kend. mensuplarına açık olan bir cins imtiyaz biçiminde hastahaneler kuralmaları yüzünden nasıl bir adaletsizlik ve israf doğduğunu anlatmaya çalışmıştır. Türkiye, bir yandan hastahane yatağı sıkıntısı çekmektedir, öte yandan ise bir sürü yatak boş tutulmaktadır! Bakan bu gerçeği şu sözlerle dile getirdi: «Faydasına inandırıcılık düşüncelemleri söylemekten hiç çekinmem. Türkiye'de sağlık hizmetleri ve teşkilâtı bir keşmekeş içindedir. İşçilerimize sağlık hizmetleri gide-memektedir ve yurt çapında olamamaktadır. Sağlık hizmetleri, yurt ölçüsünde vatandaşları eşit şekilde götürülememektedir. Topyekün teşkilât, dağılık bir şekilde çalışmaktadır. 500 kişiye bir doktor düşen yerler vardır. Bir yatakta iki hasta yatan birçok sağlık müesseselerine de şahit olduk.

Öyle askeri hastahanelerimiz vardır ki, 500 yataklı, 200 yataklı, 100 yataklı olmasına rağmen ancak dörtte biri dolmaktadır. Eskişehir, Kayseri askeri hastahanelerinde 15 - 20 kişiden fazla hasta yatmamaktadır. Fakat bunlar tam teşekküllü hastahanelerdir.

Gaziantep Sosyal Sigortalar Hastahanesinin yatak mevcudu 250'dir ve hastahane için iki katı iptal edilmiştir. 127 yatak kullanılmaktadır. Buna öyle geliyor ki, biz bu hastahaneleri daha on sene dolduramayız. Ereğli Kömür İşletmelerinin, PTT hastahanelerinin durumları da aynıdır. Mesela Makina - Kimya'ya ait hastahane kuruluşundan bu yana yılda 5 milyon lira zarar etmektedir. Fakat bu hastahane çok güzel bir hastahanedir. 300 yatak alabilir, fakat ancak 25 yatağı doldurulabiliyor.

Memleketimizin bugün 100 binin üzerinde yatağı ihtiyacı vardır. Halbuki bakanlığımızda ancak 39 bin adet yatak mevcuttur.

İkinci Beş Yıllık Plânın öngördüğü şekilde, plân uygulanırsa, 93 bin yatak olabilecektir. İşte Plâna göre, bu Sosyal Sigorta hastahaneleri ile diğer hastahanelerin Sağlık Bakan-

lığına devri bugün bir zaruret hâlini almıştır. Bu da şu demektir: Türkiye'de sağlık hizmetleri vahdet esprisi içinde-

Sosyal Sigorta hastahaneleri bakanlığımıza devredildiği takdirde, 2 milyar bir yatırımla işçilerimiz istedikleri hastahanelerde rahatlıkla muayene edilebileceklerdir.

Hiç şüphe yok ki, mahdut sayıdaki sigortalı işçiler adına, hastahanelerin devrine karşı direnirken Türk İş bir imtiyazı zarfındadır. Hastahanelerin tek elden ve bütün toplum yararına yönetimi, hem sosyal adalete, hem de rasyonel ve ratabil işletme gereklerine çok daha uygundur. Teorik plânda, Sağlık Bakanlığı ve Plânlama bakanlıkları, Ne var ki, Sağlık Bakanlığı, şimdiki dar çerçevede dahi, hastahaneleri taciñkâr bir biçimde yürütebilmekte midir? Jet Bakanın beyanlarına ve teftişlerinin sonuçlarına bakarsanız, bu

Dr. Vedat Ali Özkan
Esasta haklı ama...

soruya hayır cevabını vermek gerecektir.

Hastahanelerin devrine karşı direnişin belli başlı psikolojik nedenlerinden biri sanılır ki, bu noktada yatmaktadır. Bu güvensizlik, imtiyazlı durumlar yaratmaya ve bu durumları korumaya itmektedir. Ama Sağlık Bakanlığının hayli başarısız yönetimine rağmen dahi, hastahanelerin tek elden yönetilmesi doğru bir tedbir sayılmaktadır.

Bu arada belirtelim ki, sosyalizasyon işi hiç de başarılı gitmemektedir. 1965 yılı sonuna kadar 900 sağlık ocağı yapılmaması gerekirken, ancak 421 sağlık ocağı yapılabilmektedir. Bütçelere, bu konuda, öngörülenin çok altında ödenek konmuştur. Sosyalizasyon, yatırımlar kadar, yönetime bakımından da aksamaktadır. Kalkınma Planı 1967 programında bu konuda şu bilgiler verilmektedir:

«Sağlık hizmetlerinin sosyalleştirildiği bölgelerde birlikte götürülmesi zorunlu yol, su, telefon, taşıt v.b. hizmetlerinin koordinasyonundan olumlu sonuçlar alınmamaktadır. Koordinasyonun sağlanamaması, genellikle, hizmetleri götüren kuruluşların bölgelere verdikleri önceliklerin farklı olmasından ve kuruluşlar arasında yeterli ilişki kurulamamasından ileri gelmektedir.

Ocakların yer seçimi, ulaşılabilirlik durumları, arsaların sağlanamadığı güçlükler, proje, ihale ve denetim safhalarında ki gecikmeler, yeterli teknik işgücü bulmadaki güçlükler nedeniyle yatırımlar programa göre zamanında gerçekleştirilmemektedir. Tüm sağlık ku-

MANİSA'DA GREV VAR!

Engin Ünsal

Genel - İş sendikası Manisa'da çeşitli belediye görevlerinde çalışan 165 işçisinin insanca koşullarda yaşamaya uğru- na amansız bir mücadeleye vermektedir. Manisa'da yürütülen grev şimdiye kadar sendikamızın yaptıkları grevlerin hiç birine benzememektedir. Demokratik düzene, insan haklarına sarsıt çevirmiş 70,000 Manisa'lıya karşı bir grev yapmanın gücünü ortadadır. Grev yüzeysel bir değerlendirme ile ücret anlaşmazlığından çıkmaktadır. Genel - İş sendikası toplu sözleşmenin bitmesi üzerine yeni müzakere açmış ve işçilere belirli oranda zam istemiştir. Üç yıl içinde geliri üç milyondan yedi milyona çıkmış olan Manisa belediyesi parası olmadığı iddiasıyla bir tek kuruş bile zam yabamayacağını söylemiştir. Yasadaki usullere uygun olarak konu teşkil edilen bir kurula gönderilmiş ve bu kurul işçilerin haklılığını kabul ederek işçilere bir yıllık sözleşme karşılığı olarak günde 225 kuruş zam yapılmasını uygun görmüştür. Sendika kurulunun kararını kabul etmiş fakat belediye direnmiş ve kurulun kararına karşı çıkmıştır. Belediye yetkilileri aşağıda değineceğimiz nedenlerle sendikacılığı Manisa'dan silmek üzere bir karşı harekete girişmiş, sendikanın yapmak zorunda kaldığı greve çok başka anlamlar vermiş ve sendikanın grevin başlamasından sonra yaptığı bütün barışçı çö- züm yolu bulma denemelerini açıkça baltalamak yoluna gitmiştir.

Manisa'daki grev derinlemesine incelenirse, bir takım basiretsiz yöneticilerin tutumu yüzünden, bir işçi işveren ilişkisi olarak gereken greve çok yanlış bir anlam verilmiş ve grev bir şehir halkına anayasa düzenini kabul ettirmek mücadelesi haline getirilmiştir.

Belediye yetkililerinin halkı aldatması sonucu halk bugün yüzde yüz grevci işçilere ve sendika yöneticilerine cephe almış ve her ne pahasına olursa olsun grev kırmak ve sendikacıları Manisa'dan silmek görevini yüklenmiştir. Belediye yetkilileri, şehrin ileri gelen toprak ağaları, esnafı ve küçük tüccarı Türk sendikacılığında yeni bir Menemen olayı yaratmak kararlılığı içinde Manisa'da 165 işçiye, dolayısıyla bütün Türk işçilerine bir cihad açmış beklemektedir.

Manisa Belediyesinde çalışan işçilerin yüzde seksen beşi günde 11 lira yömkiye ile çalışmaktadır. Manisa halkı ev irasının yüz lira olduğu bir

yerde ayda 307 lirayı çalışan insanlara çok görmektedirler. Asıl istedikleri işçi ücretlerinin yükselmesini önleyerek toprak sahiplerinin tarım işçilerine fazla para vermemelerini sağlamaktır. Manisada yaz aylarında binlerce tarım işçisi çalıştırır ve bu işçilere günde 5/7 lira aras yömkiye verir. Eğer sendikacı işçilerin ücretleri artarsa tarım işçileri de bundan yararlanacaktır. İşte bu işçiyi köle olarak görmeye alışmış toprak ağalarına ve onların yakınlarına kabul edilmesini çok güç bir yenilgi olarak görmektedir. Asıl amaç budur işçi yıllarca aç yaşamıştır ve bundan sonra da yaşamağandır. Sendikalar bu olayı bozacak güçtedir öyle ise sendikaların icabına bakmak gerekir. Buna başarmak için de yalan söylemek gereklidir ve belediye yetkilileri rahatlıkla yalan söylemektedirler. Onlar göre sendikalar Rusyadan para almaktadır. İşçiler komünisttir ve «bizden» değildir. Ecevit kanunları kaldırılmaktadır çünkü işçiler esnaftan çok daha fazla para kazanmaktadır.

Bu yalan kampanyasının altında Manisa belediyesi yetkilileri işçileri ve sendikaları ortadan kaldırdıklarını sanmaktadır. Halkı sendika kam- ramına karşı bilemek için işçiyi yapılacak her zammın olduğu gibi esnaftan ve halktan alınacağı ısrarla beirtilmekte ve muhtemel bir ücret artışı tek kuruluşuna kadar kendisinin ödeneceğini sanan halk her ne panasına olursa olsun işçiyi zam verilmemesi için çalışmaktadır.

Manisa'da oynanan oyun gerçekten çirkin ve politik yönetimi ellerinde tutanların düşüncelerini ortaya koyma yönünden çok ilginçtir. Bugün Manisa'da ekmeğinin mücadelesini yapmaya zorlanan işçileri büyük bir çoğunluğu Adalet Partisine oy vermiş ve karşılığında işini kaybetmiştir. Manisa'daki A.P. li belediye yöneticileri türlü çeşitli vaatlerle işçilere ve fakir halka daha insanca yaşamaktan yana güzel sözler söylemişlerdir. Sonra me'aleler atıldı. İşçi ve dar gelirli vatandaş kendi kaderi ile başbaşa bırakıldı. Bütün önemli güç maddelerine zam yapıldı. İşçinin ücretine zam yapılmak istenince işçi kendini sokakta buldu. Politika tarifi ihanetin böylesi az görülmüştür.

Olaylar öyle göstermektedir ki Manisa uzun ve sıcak bir yaz geçirecektir. Mücadelesi uzun da sürse kısa da işçiler yavaş yavaş kimin kendilerinin den yana olduğunu anlamaya başlamaktadır.

rumları yapısında da bu güçlüklerle karşılaşmakta ve böylece Plân ve program hedeflerine ulaşmada gecikmeler olmaktadır.

Sosyalleştirme bölgelerinde hizmet göreceklere seçimi, eğitimi ve gönderilmesiyle ilgili aksaklıklar ve diğer kuruluşlar için çıkarılan tazi-mat kanunlarının yarattığı ücret tutarsızlığı, sağlık perso-

neli için mahrumiyet bölgesinin çekiciliğinin ortadan kaldırılmıştır. Ayrıca, ocaklara gerekli ilaç, araç ve malzemenin sağlanamadığı gecikmeler hizmetin iyi bir şekilde uygulanmasını engellemiştir.

Bu sebeple, Sağlık Bakanlığı bütün hastahanelerin tek elden yönetimine sahip çıkarken, aynı zamanda kendisine de bir çeki düzen vermiştir.

BİR ADET

OPON

sizi HUZURA KAVUŞTURUR

Boş yere ıstırap çekmeyiniz

OPON, baş, diş, adale, lumbago, romatizma ve sinir ağrılarını teskin eder.

OPON, günde 6 tablete kadar alınabilir

Bir görüş

SİNEMAMIZIN 51 YILI

"BENDE DE KARA SEVDA VAR..!"

- II -

Halit Refiğ

27 Mayıs ne getirdi? Herşeyden önce umut.. Menderes ve takımının bir adaya kapatılmasıyla bütün sıkıntılar geride kalacaktı sanki. Bu umutlu hava içinde her yeni çıkış, her yeni fikir ilgiyle karşılanıyordu. 27 Mayısı kovalayan ilk ay lar içinde piyasaya çıkan «Gecelerin Ötesi», «Namus Uğruna», «Kırk Çanaklar» ve «Dolandırıcılar Şahı» gibi filmler böyle iyimsen bir ortamın için de olumlu vankılar yaptı. İlk fiimin «Yasak Aşk» bu hava içinde çevirmeye başladım. «Yasak Aşk» kendi tasarımlarından biri değildi. «Mahallein Sevgilisi», «Kırk Çanaklar» da yardımcılığı yaptığım Memduh Ün kendi şirketine bir film yapmam için elinde bulunan iki konudan birini seçmemi teklif etmişti. Bunların biri Bülent Oran'ın kısmen acıklı, kısmen güldürücü bir senaryosu, öbürü de Kerime Nadir'in «Aşk Bekliyor» romanı idi. Her ikisi de gerçi benim sinemada yapmak istediklerimden uzak şeylerdi ama artık ne olursa olsun bir film çevirme hevesi içindeydim. Belki de Halit, Ziya'nın çok sevdiğim «Aşk-ı Memnu»suna uzaktan uzağa benzerliklerinden dolayı «Aşk Bekliyor»u seçtim. Romanın sadece küçük bir bölümünden - dayısının karısına aşık olan delikanlı yola çıkarak romanla hiçbir ilgisi kalmayan bir senaryo hazırladım. Nitelikim bu roman aynı adla ertesini yıl başka bir şirket tarafından filme çekildi. «Yasak Aşk» benim için Visconti, Freud ve surrealizm etkilerinin birbirine karıştığı, ticarî endişelerin sınırladığı bir deneme filmi oldu. Film ticarî başarısızlığa uğramasına rağmen zamanın umutlu havası içinde basında iyi karşılandı. Nitelikim Öncü gazetesinde çıkan ilk eleştirme yazısının «Yasak Aşk: En Güzel Aşk filmi veya Türk filmciliğinde yeni bir ümit» şeklindeki başlığundan itibaren aşağı yukarı bütün eleştirme yazılarında bunu sezmek mümkündür: «Dostça kutluyorum Halit Refiği. İlk denemede yeni kuşağın yüzünü kara çıkarmadı.» (Ali Geygilili- Yeni Sinema), «Halit Refiğ çevresine kendisini kabul ettirdiği kesin bir gerçek şuuruyla anlatımını birleştirdiği ölçüde ilerinin en değerli sinema adamlarından biri olabilir. Üslup belirtisini az şey saymamalı.» (Serzer Tansuğ-Sözcü)..

27 Mayıs olayının getirdiği umut havası 1961 yılının ortalarından itibaren kaybolmaya başladı. Herşeyin söylenebildiği bir ortamın meydana geldiğinde kimsenin söyleyecek birşeyinin bulunmadığının anlaşılması, sosyal hayatta hiçbir temel değişiklik olmaması, askerî idareciler arasındaki görüş ayrılıkları, umudun yerini yavaş yavaş bir karamsarlığın almasına yol açtı.. Nitelikim 1961 yılının sonla-

rına doğru piyasaya çıkan filmlerden «Otobüs Yolcuları», «Avere Mustafa», «Seviştikimiz Günler» kendi zamanları içindeki belli değerlerine rağmen pek sıcak bir şekilde karşılanmadılar.

14'lerin tasfiyesi, 1961 Anayasası, yeni kurulan siyasî partiler ve seçimler toplumumuzun çeşitli meselelerine değişik görüş açılarından bakmaya uygun bir ortam yarattı. 27 Mayıs ertesinin meydana getirdiği bu siyasî canlılık sinemada da etkisini göstermekte gecikmedi. Zaman zaman «toplumsal gerçekçilik» diye tanımlanan, toplumumuzun yapılarını, bu yapı içinde çeşitli katlardan insanların birbirleriyle münasebetlerini anlatmaya çalışılan, bir akımın doğmasını sağladı..

3. YENİ ANAYASA VE TOPLUMSAL GERÇEKÇİLİK. (1961-65)

Yeni Meclis'in toplanmasıyla, genellikle sanıldı ki, kalınmanın hangi yoldan olabileceği, olması gerektiği üzerinde tartışmalar devri açılacaktır. Bu alanda sağdan sola çeşitli görüşlerin ortaya döküleceği, her görüşün beraberinde karşı görüşünü de getireceği tabii idi. Siyasî hayatımızdaki çatışmaların sinemadaki ilk belirtisi «Yılanların Öcü» olayı oldu. Fakir Baykurt'un aynı addaki romanından Metin Erksan'ın yaptığı filmin sansür ile mücadelesi aslında filmin kendisinden çok Baykurt ve Erksan'ın kişilikleri ve aynı romandan meydana getirilen bir oyunun Devlet Tiyatrosunda oynamasına izin verilmemiş olmasıyla ilgiliydi. Hiç şüphesiz «Yılanların Öcü»nün film olarak değer, etrafındaki siyasî fırtınalardan çok, sinemamıza gerçekçilik alanında getirdiği kuvvet açısında idi. «Yılanların Öcü» köy meselelerine, köylünün yaşayışına ve davranışlarına kendinden önceki örneklerde rastlanmayan bir sadelik içinde ve gerçekçi bir açıdan bakmaktaydı.

«Yılanların Öcü» olayı vesilesiyle yapılan sansürle mücadele toplantıları, gene tatbik edilebilir bir formül bulunmamasından dolayı, belli bir sonuca varamamışsa da İnönü'nün fikir hürriyetleri konusundaki titizliği bizlere toplumsal konuları gerçekçi bir açıdan işlemek bakımından cesaret verdi.

«Şehirdeki Yabancı'yı böyle bir ortam içinde hazırlamaya başladım. Be-Ya film günün moda oyuncusu Göksel Arsoy ile bir aşk filmi yapmamı istiyordu. Filmin senaryosunu hazırlayacak olan Vedat Türkal'iye aşkı, bütün dış etkilere arınmış, sadece iki kişiyi ilgilendiren bir olay de-

nik»teki eleştirisinde şu sözlerle özetleniyordu: «Bazı teknik aksaklıklarına rağmen 'Şehirdeki Yabancı' genç Türk film endüstrisinin araştırıcı, düşünen, halkın hayatına bağlı olarak hisseden birçok yetenekli insanlara sahip olduğunu göstermektedir». Dört yıl önce yazıldığı halde bugün için hâlâ geçerli olan, Türk sineması üzerine en doğru yazgı...

Birkaç yabancı ülkeye satılmakla birlikte «Şehirdeki Yabancı» yurt içinde ticarî başarı kazanamadı. Sıranın dışına çıkmaya çalışan bu çeşit filmlerin yapımı nasıl teşvik edilmeli, malî problemleri nasıl bir garanti altına alınabilirdi? Lütfü Akad ve Metin Erksan ile Hacı Salih lokantasında bu mesele üzerinde düşünürken iyi filmlere sağlanacak bazı malî desteklerin bu çeşit film yapımını teşvik edeceği esasında anlaşık. Türk sinemasının ilerlemesini isteyen sinema aydınları ile bu konuda işbirliğinin de faydasına inandık. Böylece bizim evde üç dört hafta sürecektir «kaliteye prim» toplantılarına giriştik. Toplantıya iştirak edenler arasında Lütfü Akad, Metin Erksan, Vedat Türkal, Ertem Göreç, Semih Tuğrul, Rekin Teksoy ve Tunçan Okan vardı.. Semih Tuğrul toplantıya bir «Türkiye Millî Sinema Merkezi» kanunu tasarısı ile geldi. Çok titizlikle hazırlanmış bir tasarıyla birlikte, Türk sinemasının özellikleri ve günün gerçekleri ile bağdaşması biraz zor olduğundan, sinemacılar grubunun pek fazla ilgisini çekmedi. O zamana kadar bizlere daima anlayışlı ve iyi niyetli davranmaya gayret etmiş olan Semih Tuğrul'un Türk sinemacılarına karşı ilk kırgınlığı sanyorum o tarihte başladı.. «Kaliteye prim» toplantılarında iyi filmin ne olduğu, nasıl ve kime tarafından seçileceği konusunda fikirler öylesine çatıştı ki sonunda yabancı filmin iyisi de korunmalı mı korunmamalı mı bahsi de araya karışınca iş büsbütün çığırından çıktı. Toplantılar bir neticeye varamadan dağıldı. Semih Tuğrul ile Tunçan Okan yurt dışındaki film festivallerine, Metin Erksan Bademler köyüne «Susuz Yaz», ben Eskişehir'e «Şafak Bekçileri»ni, Lütfü Akad Boluya orman üzerine bir belge filmi çekmeye gittik.. Ortalıkta ilgili kimsesi kalmayan «kaliteye prim» tasarısı da kendiliğinden rafa kalktı..

27 Mayıs ardından bunca yıl geçmesine rağmen memleketin ekonomik durumunda bir ilerleme olmaması, toplumsal

meselelerin olumlu bir şekilde çözümlenememesi Türk aydınının kendine ve halkına güvenini gün geçtikçe sarımsaktı. Türkiye 22 Şubat ve 21 Mayıs olayları, mahkemeler, infazlar, halk, aydınlar ve ordu içindeki huzursuzluklarla çalkalanmaktaydı. Türkiye'deki olaylarda aradığını, beklemediğini bulamayan gözler, biraz da «kaçıcı» bir itilimle yurt dışı olaylara doğru kaymaktaydı. Hiçbir şeyin yapılamadığı ne kötü bir memlekette yaşıyorduk! Halbuki Batı dünyası öyle miydi ya? Fransa'da, Amerika'da neler neler yapıyordu. Yalnız oralarda mı? Afrika'nın bilmem neresinde, Güney Amerikanın falanca ülkesinde bile neler oluyordu. Ama biz; ah o bahse hiç dokunmayalım!.. Kitapçı dükkanlarında Türkiye'nin ekonomik ve sosyolojik meseleleri üzerine bir kitap zor bulunurken, vitrinler dünyanın dört bucağında neler olup bittiğini bildiren kitaplarla doluyordu.. Türk sinemasının gelişmesindeki ağır tempo sinemaseverleri de Türk sinemasından git-tikçe uzaklaştırmaktaydı. Resnais, Antonioni, Godard üzerine tath tath gevezelik edip birbirimizi uyutmak dururken, sayısı hergün biraz daha çoğalan Türk filmleri arasında diye dokunanları seçmek için bir alay gayret gösterip, filmlerin hem konularında hem de bizzat kendilerinde Türkiye'nin artık düşünmek istemediğimiz gerçeklerle karşılaşmış huzursuzlanmaya ne lüzüm vardı?

Derken «Susuz Yaz» Berlin'de birinciliği aldı. Herkeste bir şaşkınlık, bir şaşkınlık.. Bu başarı da türlü dedikodularla gölgelenmeye çalışıldı.. Ama mutlak olan şuydu ki Metin Erksan'ın en iyi filmi «Susuz Yaz», hem yaratıcısının daha ilk filmi «Aşık Veysel»den bu yana belli bir yönde gayretlerinin, hem de Türk sinemasında son yıllarda yoğunlaşan gerçekçi çatışmaların meydana getirdiği birikimin eseri idi.. «Türk sineması mı? Öyle şey var mı?» diye dudak bükenlerin hesaplarında «Susuz Yaz» beklenmemekteydi.. 1959'da 27 Mayıs'tan bir yıl önce «Üç Arkadaş» efsanesi yıkılmaya çalışıldığı gibi bu sefer de, CIA ajanı general Porter'in Türkiye'de başbakan aramaya gelişinin arifesinde, Türk sinemasına «Susuz Yaz» başarısından şımarımaması için yeni bir ders vermek kararı ile bir «sinema danışma kurulu» toplandı. Selçuk Bakalbaş, Atilla Tokatlı ve Çetin Özkan'ın tertip işlerinde çalıştıkları «sinema danışma kurulu»na, Türk sineması ile ilgileri bu sinemaya karşı ol-

ILHAN SELÇUK

UZAK KOMŞU

Rusya'dan Gezi Notları

Sovyetler Birliğinin özelliklerini, çağdaş dünyadaki yerini, toprakları üzerinde yaşayan çeşitli halkların hayat düzeylerini gerçekçi bir gözlemle ortaya koyan kitap

YENİ ÇIKTI. Fiyatı: 7 Lira

KÖPRÜ YAYINLARI PK. 836 İstanbul

DAĞITIM: UĞRAK KİTAPÇEVİ Cağaloğlu . İst.

YÖN: 140

